

Türkiye’de Ülke Sineması Literatürüne Genel Bir Bakış ve Bir Bibliyografi Çalışması

Yusuf Ziya GÖKÇEK*

Öz

Ülke sineması kavramı, sınırları uluslararası anlaşmalarla kabul edilmiş, bağımsız bir ülkede üretilen tüm film pratiklerini belirli tarihsel ve estetik ölçütler ve eğilimler etrafında çerçevelemeye çalışmaktadır. İngilizce literatürde “ulusal sinema” olarak ifade edilen ülke sineması literatürü, belirli bir ülkeye ait sinemayı dünya sinemasıyla kavramayı ve tarihsel bağlam içerisinde anlamayı içerir ancak, ülke sinemasını Batı ve “diğerleri” gibi bir ayrımı gözeterek ele alır. Bu çalışma ülke sinemasıyla ilgili Türkiye’deki lisansüstü tezler, tercüme ve telif kitaplar gibi süresiz yayınların betimsel istatistiklerinin çıkarılmasını ve içerik yönünden incelenmesini amaçlamaktadır. Betimsel verilere göre, üniversitelerde sinema bölümlerinin kurulmasıyla birlikte lisansüstü tez ve kitaplarda ülke sinemasının konu edinilmesi neredeyse eş zamanlı olarak ciddi bir artış göstermektedir. Yapılan akademik çalışmalara ait veriler yıl, üniversite, danışman ve incelenen ülke sinemasına göre, kitaplara ait olanlar ise yalnızca yıl ve konu edinilen ülkeye göre verilmiştir. İçerikleri incelendiğinde ise, Avrupamerkezciliğin bir yansıması olarak Türkçe literatürde de ülke sinemasına Batı ve diğerleri ayrımıyla yaklaşıldığı görülmektedir. Batı sineması kategorisinde, incelenen en yaygın ulusal sinema Hollywood iken diğerleri kategorisinde en sık mercek altına alınan İran sinemasıdır.

Anahtar Kelimeler: Ulusal Sinema, Dünya Sineması, Türk Sinema Literatürü, Avrupa-Merkezcilik.

---

* Dr., Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Sinema Ana Bilim Dalı, yusufziyagokcek@gmail.com. Orcid: 0000-0002-8585-7331.

Overview of the National Cinema Literature in Turkey: A Bibliographical Study

Yusuf Ziya GÖKÇEK

Abstract

The concept of national cinema tries to frame all film practices produced in an independent country, whose boundaries have been accepted by international treaties, around certain historical and aesthetic criteria and trends. National cinema literature includes to grasp the cinema of a particular country within world cinema and to understand it in historical context. Nonetheless, in the Turkish written and translated works, it is seen that the concept of national cinema is considered through a distinction such as West and “others”. The study aims to offer the descriptive statistical data of the non-periodical publications including graduate theses, written and translated books in Turkey. In the study, the change and frequency of the country’s cinema perceptions encountered in the category of Western and others are put forward. The data of the academic studies are shown according to the year, university, consultant and the cinema of the country examined, while the data of the books are presented only by year and the particular country. According to content examinations, it is seen that, as a reflection of Eurocentrism, writers approach the national cinema through the distinction of West and others. In the Western cinema category, the most common national cinema studied is Hollywood, while in the category of others, Iranian cinema is the most frequently scrutinized.

Keywords: National Cinema, World Cinema, Turkish Film Literature, Eurocentrism.

Giriş

İngilizce literatürü dikkate aldığımızda “ülke sineması” ile “ulusal sinema” kavramı iç içe kullanılmakta ve İngilizce literatürde genellikle birbirlerinin yerine ikame edilmektedir. Bunun ilk sebebi, imparatorluk çağını kapatan I. Dünya Savaşı ve ardından gelen II. Dünya Savaşı sonrasında yeni ulus-devletlerin ortaya çıkması ve 1947’de eski sömürgelerin bağımsız devletleşme sürecinin başlamasıdır. İkinci sebebi ise bağımsızlık hareketlerinin sadece siyaset düzleminde kalmayarak kültürel alanı da kapsamasıdır. Bu yönelimin sebebi bağımsızlığa ulaşan ülkelerin dekolonizasyon (sömürgeleşme) süreciyle ilgilidir. Ülke sineması kavramı; herhangi bir ülkede üretilen filmlerde kullanılan dili ve biçimsel ana akım dili; ya da sektörel sinema biçimi/adı; finansal büyüklükleri; ülkenin resmî ideolojisine, ulus-devlet vb. birtakım özelliklerine göre (Hollywood, Bollywood, Şili Yeni Dalga vb.) kullanılmaya başlanmıştır. Sinema tarihinin ilk yıllarına bakıldığında ülkelerin değil Pathé gibi dağıtımçıların isimleri öne çıkmaktadır. Ancak dağıtım ifadesi merkez bir ülkeyi gerektirmektedir. Sinematografin icadı, pazarlanmasına ve çekilen görüntülerin yayılmasına aracılık etmiştir. Sermayenin merkezde toplanacak biçimde küresel olarak dağılması, görüntünün dünyanın dört bir tarafında görülebilir, ulaşılabilir bir metaya dönüşmesi, sinema tarihçilerinin tarih yazımında sevdikleri bir hareket noktasıdır. Filmin merkezden periferiye yayılması ile merkez ve çevre arasındaki bağımlılık ilişkileri, sinema tarih yazımında etkili bir milat olmaktadır. Fransız sinema tarihçisi Georges Sadoul (1949) ve İngiliz sinema tarihçisi Paul Rotha (1949), sinema tarih yazımında, ülke sinemalarına merkez-çevre arasındaki gerilim ve hiyerarşi açısından bakılmasının önünü açtı. Sadoul ve Rotha gibi yazarlar, merkez ve çevre ilişkisi üzerinden anlaşılan, asimetrik, tek yönlü, çevrenin merkezce yorumlandığı, belirlendiği, Batı kaynaklı akışkanlıkla ülke sinema kavramlarını inşa ve tasnif ettiler.

Ülke sineması kavramına ilk kez, Terry Ramsaye’nin *A Million and One Nights: A History of the Motion Picture* (1926) ve Paul Rotha’nın *The Film Till Now: A Survey of the Cinema* (1930) kitaplarında rastlanıldı. İlgili kitaplarda ve daha sonra yayınlanan kitaplarda ülke sineması, uzun süre doğrudan bir mevzu olarak yer almaya da ülke isimleri başlığı altında, genel geçer ifadelerle üretilen filmlere değinilmekteydi. Bu başlıklar, değinilen filmin mahiyetini bir biçimde anlatmak yerine, pek çok filmin tanıtımının kısaca yer aldığı antolojiler şeklindeydi. Yine de literatürde ülke sineması, bu kitaplarda yer alan bölümler üzerinden yaygınlık kazanmıştır. Kavram, kitapların yayınlanma tarihi düşünüldüğünde, I. Dünya Savaşı sonrası kullanılmaya başlanmıştır. Ülke sineması kavramı literatürde iki türlü kullanılmaktaydı: İlki kendi sinemalarını ulusal gelenekleri ve özgünlük anlayışı içinde değerlendirme; ikincisi ise Batı akademisinin Batı dışındaki coğrafyadaki sinema geleneklerini kendi sinema gelenekleriyle ilişkisi nisbetince tasnif etme

şeklindeydi. Kavramın kullanımında belirleyici olan film üretimiydi. Özellikle sesli filmin üretilmesi, ülke sineması kavramına yönelik ihtiyacı artırdı. Zira artık film, konuşulan dilde çekilecek ya da dublajla “tercüme” edilecekti.

Ülke Sineması /Ulusal Sinema Hollywood’a Karşı

Sesli sinema hem Hollywood’un ihracatını görece olarak azalttı hem de endüstrinin ihraç ettiği ülkelerde dublaj dâhil olmak üzere film üretimini “yerleştirme” girişimlerini artırdı. 1946’da Fransa’da *Blum-Byrnes* anlaşması ABD’nin film üretimindeki payını büyüttü. Anlaşmayla birlikte Fransa, ABD’ye uyguladığı film kotasını kaldırdı ve böylece ABD’ye olan borcunun bir kısmı silindi.¹ ABD’nin sinema alanındaki yaptırım gücü sadece Fransa’yla sınırlı kalmadı, İtalya ve Almanya’da Hollywood’a karşı film politikaları üretemeyecekleri biçimde direnç noktaları kaldırılmış oldu. Ulusal sinema politik olarak, bu tarihten itibaren Hollywood’a rağmen ve karşı geliştii. II. Dünya Savaşı sonrasında ülkeler, kendi sinema politikalarını uygulayacak yeni kurumlar oluşturdu. Örneğin Fransa, bu anlaşmanın ardından *Centre national du cinéma et de l’image animée*’yi (CNC-Ulusal Sinema Merkezi) kurdu.² CNC yasama gücüne sahip bir kamu kuruluşu olarak hayata geçirildi. Ekonomik özerkliği ve bilirkışı özellikleri olan CNC’nin “hukuki alanda düzenleme, sinema ekonomisine destek, sinema ürünlerinin tanıtımı ve yayımlanması, sinema mirasının korunması ve gösterimi” gibi dört ana görevi bulunmaktaydı.³ Avrupalı ülkelerin başlattığı ulusal sinemayı koruma gayretleri, esasında pek çok ülkede bulunuyordu. Uluslararası anlaşmalar boyutunda ikinci bir gelişme, Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) ile yaşandı.

II. Dünya Savaşı sonrasında yapılan anlaşmalar da ülke sineması kavramını “patent”le ilişkilendiren başka bir gelişmeydi. 1947’de 23 ülke tarafından imzalanan GATT gereğince ülkeler, birbirleriyle yaptıkları alışverişlerde ürünün hangi ülkeye ait olduğunu tespit edecekleri kod bulunduracaklar ve bu kodları filmlere de uygulayacaklardı. Dolayısıyla üretilen ürünün -filmlerin- menşei, teknik olarak da belirtilmeye başlandı. 1950’li ve 1960’lı yıllarda dünyada genç yönetmenlerin başlattığı sinema akımları ulusal kimlikleriyle anılması ya da içinde bulunduğu coğrafyayla ilişkilendirilmesi ülke sineması kavramına ihtiyaç duyulmasını sağlayan başka bir gelişmedir. Örneğin 1990’lara kadar, İtalyan Sineması yerine -II. Dünya Savaşı sonrasında gelişen- İtalyan Yeni Gerçekçilik, Fransız Sineması yerine ise Fransız Yeni Dalgası ifadesi ülke sinemaları olarak değerlendirildi. Çoğu zaman

1 H. Frey, *Nationalism and the Cinema in France: Political Mythologies and Film Events, 1945-1995*, New York: Berghahn Book, 2016, s. 214.

2 Tempe & Witt, *The French Cinema Book*, London: British Film Institute, 2018.

3 Nilay Ulusoy, “Sinematografik Üretimi Düzenleyen Bir Kamu Kuruluşu Olarak Centre National De La Cinematographie’nin Gelişmekte Olan Ülkelerin Sinemalarına Yaklaşımı”, *Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 2007, c. 12, sy. 12, s. 173.

ülke sinemasına dair tartışmalarda, kastedilen ülke, o ülkedeki ana akım film dili ya da öne çıkan modern/ist sinema dili/akımı dolayısıyla anıldı.

Batı Dışı Sinemalara Yeni Çatı: Ülke Sineması

Ülke sinemaları başlığı akademide “dünya sineması” kavramıyla birlikte ilişkilendirilmiştir. Zira geniş bir ülke sineması antolojileri ya da ansiklopedileri gibi tasarlanan dünya sinema kitapları uzun bir süre ülke sinemalarının çatısını teşkil etti. Dünya sineması kavramı bir yönüyle dünya edebiyatı kavramının uyarlamasıdır. Kapsamları, sorunları, kategorilendirmesi gibi özellikleri nedeniyle “Dünya Edebiyatı” (Weltliteratur) kavramıyla ilişkilendirilebilir. Johann Wolfgang von Goethe, “Weltliteratur” kavramıyla ulusal edebiyat içinde kalmanın kendilerini sınırlandıracağını ve tüm dünyada olup bitenin farkına varmalarının dünya edebiyatı sayesinde olacağını ifade etmekteydi.⁴ Goethe’nin “dünya” ifadesi “Avrupalı-olmayan”, farklı estetiğe sahip büyük ve çeşitli coğrafyanın edebiyatını işaret etmekteydi.⁵ Goethe’nin dünya edebiyatı için belirttiği kapsam dünya sineması için de geçerlidir. Ülke sineması da genel hatlarıyla dünya sineması başlığı altına kaydırılan bir “Avrupalı-olmayan”dır.

Dünya sineması, Hollywood ya da (Batı) Avrupa’da olmayan bir sinemayı içine alan, merkezde ise (eski bir sömürgeci olan) Avrupa’nın hâkim olduğu bir tarih anlatısıdır. Ancak dünya sineması kavramının ülke sinemasına bakışı etkileyecek başka sorunları da bulunmaktadır. Dünya sinemasının tarihini ve coğrafyalarını tasnif etmek oldukça güç bir iştir. Dünya sineması kavramıyla birlikte ortaya çıkan ülke sineması kavramı da aynı zorluğu paylaşmaktadır. Örneğin ülke sineması kitaplarında Rus Sineması, 1920’lerde “Sovyet Biçimci Geleneği” olarak geçerken 1970’li yıllarda Andrey Tarkovski, Sergei Parajanov gibi “auteur” yönetmenler üzerinden değerlendirilmekteydi. Bu yönüyle Rus Sineması, zamansal olarak farklı etkilenmelerle yazıldığı için tek bir ülke ve zamanın içine sığdıramayacaktır. Buna bağlı olarak ortaya çıkan ikinci sorun ise yine edebiyat alanında da ortaya çıkan tartışmayla benzerdir. Fredric Jameson, “Third World Literature in the Era of Multinational Capitalism”⁶ adlı makalesinde, “Üçüncü Dünya Edebiyatı”nı çözümlemek için “ulusal alegori” kavramını ortaya atmıştı. Jameson, üçüncü dünyanın edebiyat metinlerinde ulusal alegorinin zorunlu olarak bulunduğunu, eserlerin de bu alegori etrafında okunması gerektiğini söylemekteydi. Bu düşünceye göre eserlerdeki karakterlerin kendi hikâyeleri, bir ulusun büyük hikâyesinden bağımsız anlaşılamazdı. Üçüncü dünyadaki ulusun kaygıları, sancıları, sorunları

4 Pizer, “Goethe’s World Literature Paradigm: From Uneasy Cosmopolitanism to Literary Modernism”, *A Companion to World Literature*, Ken Seignourie &vd. (eds.), Wiley-Blackwell, 2020.

5 Longxi, “The Relevance of ‘Weltliteratur’”, *Poetica*, c. 45, 2013, s. 241.

6 Fredric Jameson, “Third-World Literature in the Era of Multinational Capitalism”, *Social Text*, 1986, sy. 15, s. 65-88.

ışığında roman karakteri; roman karakteri üzerinden de ulus kaygıları görünür olmaktadır. Aijaz Ahmad' ise bütünlüklü bir üçüncü dünya edebiyatının mümkün olmadığını ve her hikâyenin ulusal bir alegoriyi somutlaştırmak için kurulmadığını ifade ederek, Jameson'un ilgili metnindeki yargıyı eleştirmektedir. Söz konusu okuma biçimi ülke sinema yazınına etkilemekte, kavramda Avrupa-merkezci bir yaklaşımın izi görülmektedir. Hem kavramın ortaya çıkışında hem de bir kategori olarak işlenişinde bu iz farkedilmektedir. Ancak, ülke sinemaları içine dâhil edilen ve üçüncü dünyada yer alan ülkeler birbirine yakınlaştırılmakta, bölgesel olarak yakın ülkeler ise aynılaştırılmaktadır. Üçüncü Dünya dolayısıyla görünür olan ülke sinemaları ise soğuk savaş vb. mevcut gerilimlerin dışında, kendine özgü ölçüler üzerinden değil de emperyalizm, kolonyalizm gibi kavramlarla, kendilerine iliştilenmiş bir tecrübe üzerinden değerlendirilmektedir.

“Altın Çağlı” Ülke Sinemaları

Ülke sinema tarihlerinin yazımında ve anlaşılmasında Türkiye'de etkili yaklaşımlardan biri de Siegrified Kracauer'inkidir. Yazarın 1947'de yazdığı *Caligari'den Hitler'e: Alman Sinemasının Psikolojik Tarihi* adlı kitap ülke sinema tarihi yazımında erken örneklerden biridir. Kracauer, metninin akışını ise; bir şeyin/kişinin doğuşunu, gelişimini ve ölümünü, kronolojik olarak gösteren bir “bildungsroman” gibi tasarlamıştır. Kracauer, metnini; ilk dönem, savaş sonrası dönem, istikrar dönemi vb. ya da Propaganda ve Nazi Savaş Sineması olarak ayırmış, metnin akışını evrimsel bir tarih anlayışı içerisinde ele almıştır.⁸ Ülke sinemaları, sinema tarih yazımında anlaşılacak bir olgu olmakla birlikte, perspektifi veren temel anlayış ise tarihin nasıl ele alındığıdır. Tarihsel olarak yazıma evrimsel, ilerlemeci, döngüsel olarak yaklaşmaktadır. Örneğin ilerlemeci yaklaşım gereği dünya sineması tarihi kitapları arasında kendine yer edinen ülke sinemaları, hiyerarşik ele alınmakta “parlak zaman”, “altın çağ” ifadeleri üzerinden değerlendirilmektedir. “Altın çağı yaşayan sinemalar” anlayışı, ulusal sinema gelenekleriyle ilişkilendirilir ve sonrasında görkemli bir arkeolojik kanıt gibi ele alınır. Kitabın ülke sinemalarına ilişkin yaklaşımı, pek çok ülke sinema tarihi kitabını da etkilemiştir. Örneğin Geoffrey Smith'in Türkiye'de bir başvuru kitabı olarak değerlendirilen *Dünya Sinema Tarihi*⁹ kitabında ülke sinemaları, Batı dışı, “diğer ülkeler” kategorisinde değerlendirilmektedir. İlgili ülke sinemaları değerlendirilirken “Altın Çağ” ifadesi, “önemli yıllar”, “sıçrama yaptığı dönem” ifadeleri merkezinde bir zaman tespiti yapılmaktadır. Altın çağ, Batı'daki festivaller tarafından keşfedilen filmler üzerinden

7 A. Ahmad, “Jameson's Rhetoric of Otherness and the 'National Allegory'”, *Social Text*, sy. 17, 1987, s. 3-25.

8 S. Kracauer, *Caligari'den Hitler'e: Alman Sinemasının Psikolojik Tarihi*, çev. Ertan Yılmaz, Ankara: De Ki, 2011, s. 7.

9 G. N. Smith, *Dünya Sinema Tarihi*, çev. Ahmet Fethi, İstanbul: Kabcacı, 2003.

belirlenmektedir. Türkiye’de yazılan ülke sinema tarihi yayınlarının bazılarında halen “altın çağ”lı ülke sineması tahlilleri devam etmektedir.

Ülke sineması yaklaşımlarının önemli ölçüde “text/metin” merkezli olması, tarihin de metni besleyen “context-bağlam” olarak görülmesi, pratik tarih anlayışına sahip bir ülke sineması yazımını doğurmaktadır. Bu yazım biçimi, odağı belirleyen büyük bir sinema tarihi akışını dışarda bırakmaktadır. Örneğin *Bir Dünya Sinema*¹⁰ kitabında Nochimson, Rus Sineması’nı anlatırken yalnızca belirli isimler -S. Ayzenştayn, A. Tarkovski gibi yönetmenler- arasındaki çatışmaları eksene alıp bir ülke sinema anlatısı ortaya koymaktadır. Pek çok ülke sineması kitabında başvuru bu yöntem, öne çıkan yönetmen tercihleri ve ülkenin politik, kültürel tarihi verilerek çatışma (kuşak, kültür vb.) içinde bir anlatıya mahal vermektedir. Esasında bu yaklaşım uluslararasılaşmayan bir ülke filminin gözden kaçırılmasına, bağlam içerisinde yer edinmemesine neden olmaktadır. Bir filmin uluslararasılaşması pek çok kritere bağlı olmakla birlikte metinde bu ifade uluslararası film festivalleri ve uluslararası film dağıtımıcısı gibi unsurlarla sınırlandırılmaktadır.

Kanon’a Dahil Edilenler, Edilmeyenler

Ülke Sineması kitapları genellikle “kanon” merkezlidir. Kanon ise belirli bir alanda uzmanların belirledikleri, sınırlar, belirlenen değerlerdir. Göz ardı edilmemesi gereken bir doğru ise kanonların, “Batılı Kanon” niteliğinde olduğudur.¹¹ Oluşturulan kanon -sanatsal, estetik olarak yetkin olduğu düşünülen- belirli filmleri kapsamaktadır. Başyapıtlar üzerine kurulan bu kanon, diğer ülke sinemalarını da dâhil ederek genişletilmektedir. Staiger’in film kanonunun soruna ilişkin yaptığı “Film yapımcıları bile kanon oluşumu içinde yer alabilir. Bu filmler, tekrar çalışmak, göndermede bulunmak, eleştirmek için kendilerinden önceki diğer filmlerden ayrılarak ayrıcalıklı başvuru konuları haline dönüşür. İdeal bir baba olarak, seçilen bu filmlere ya hürmet gösterilir ya da isyan edilir.”¹² şeklindeki saptaması ülke sinemalarını okumak için önemli bir ölçü vermektedir: ülke sineması kitaplarında ağırlığı hissedilen kanonu fark ettirmek. Türkçeye çevrilen kitaplar; Plakhov’un *Sovyet Sineması*¹³ örneğinde ideolojik bir kanon, Rotha’nın *Sinema Tarihi*¹⁴’nde Batı filmlerinin estetik özellikleri öne çıkartılarak oluşturulmuş bir Batı kanonu mevcuttur.

10 M. P. Nochimson, *Bir Dünya Sinema*, çev. Özgür Yaren, Ankara: De Ki, 2013, s. 73.

11 Fatma Okumuş, “Sinema Tarihyazımına Farklı Bakmak ve Türk Sineması Tarihyazımı için Yöntem Arayışı”, Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi, 2010, s. 36.

12 Akt. Okumuş, “Sinema Tarihyazımına Farklı Bakmak ve Türk Sineması Tarihyazımı için Yöntem Arayışı”, s. 63.

13 A. Plakhov, *Sovyet Sineması*, çev. Yasemin Giritli İnceoğlu, Suha Çalkıvık, İstanbul: Arena Yayınları, 1989.

14 P. Rotha, *Sinema Tarihi-Ülke Sinemaları*, çev. İbrahim Şener, İstanbul: Sistem Yayınları, 1996. Paul Rotha’nın *The Film Till Now: A Survey of World Cinema* adlı kitabının ilk baskı

Türkçeye çevrilen ülke sinema kitaplarında epistemik belirleyici Batılı bir yazarın varlığıdır. “İçeriden” yazılan ülke sinema kitapları ise neredeyse bulunmamaktadır. Yazarın, hakkında yazdığı ülke sinemasına yabancı olması, genel hatlarıyla “kültürel tercüme” hatasını artırmaktadır. Dünya sinema tarihi kitaplarının ilk yazarlarının Amerikan, İngiliz ve Alman yazarlardan oluşması, film üretiminin ve ihracatının önemli merkezlerinin Fransa ve ABD olması ve uluslararası film festivallerinin Batı’da düzenlenmeye başlaması, kanonu belirleyen yazarların da Batılı olmasıyla sonuçlandı. Kanonda eserlerin “klasik, magnum opus, modern klasik, başyapıt” gibi ifadelerle nitelendirilmesi ülke sinema tarihleri yazılırken etkili oldu. “Değerli”, “korunması gereken”, “hafıza” olarak nitelenen başyapıtlar, kendilerini geleceğe aktararak arşivlerde büyük bir yer edindi. Kanon, yeni eserleri eskinin gözüyle okuyarak kendine eklemleyen, süreğen bir varlık kazanmakta, ülke sinema tarihleri yazılırken de kanon dışı eserler gözden kaybolmaktadır. Sinema tarih yazınıyla birlikte ele alınan ülke sinemaları da Batılı film eleştirmenleri ile sinema tarihçilerinin yazdığı dünya sinema tarihi kitapları üzerinden, yeniden üretilmektedir.

Ülke sineması kategorisini oluşturan Avrupa merkezci yaklaşımın izlerini, dünya çapında bilinen bazı film festivallerinin destek fonlarındaki ilgili açıklamalarda bulmak mümkündür. Örneğin Berlin Film Festivali, World Cinema Fund (Dünya Sinema Fonu) kapsamında; sinema altyapısı olmayan ülkelerin, sıra dışı hikâye ve konusu olan yönetmenlerine destek verir. Fonun odaklandığını belirttiği yerler ise; Latin Amerika, Orta Amerika, Karayipler, Afrika, Orta Doğu, Orta Asya, Güneydoğu Asya, Kafkasya, Bangladeş, Nepal, Moğolistan ve Sri Lanka¹⁵ gibi bazı bölge ve ülkelerdir. Bu yönüyle dünya sineması kavramının teknik olarak ekonomisi iyi olmayan, Batılı olmayan ülkeler gibi adı konulmamış bir coğrafyası olduğu kabul edilmektedir. Dünya sineması ile ülke sineması ve ulusal sinema kavramları birbirlerine Avrupa-merkezci görüşle yaklaşmaktadır. Bu benzerlik matrisi “evrensellik” ve “yerellik” bağlamında kurulmaktadır. Evrensel olan kanonun etki alanı, yerel olan ise bu etki alanıyla ilişkili Batı-dışı sinema üretimidir.

Festivallerin kanonlaştırıcılığı merkez ülke yaklaşımını gerektirmektedir. Batı dışı bir coğrafyadan seçilen ülke sineması örnekleri, merkezle bağlantılı bir tasarım içinde değerlendirilmektedir. “Cannes’da nasıl çoğunlukla Fransız ortak yapımları gösteriliyorsa, Berlin’de de Alman sinemasının bütün yeni yapımları programda. Böylece uluslararası bir festival ulusal sinemanın tanıtımını sağlıyor.”¹⁶ Festivali

---

tarihi 1930’dur. Ancak yazar tarafından sürekli güncellenen ve detaylandırılan kitap Türkçeye kısaltılarak çevrilmiştir.

15 Berlinale, 2020, <https://www.berlinale.de/en/world-cinema-fund/home/profile.html> [Erişim Tarihi: 15.01.2021].

16 Akt. Derviş Zaim, “Odaklandığın Şey Gerçeğindir: Türkiye Sineması, Alüvyonik Türk Sineması ve Uluslararası Kabul - 1. Bölüm”, *Altıyazı*, sy. 78, 2008, s. 48-55; Ahmet Boyacıoğlu, *Röportaj, Radikal*, 17.02.07.

düzenleyen ülkenin ulusal nitelikleri, kendi geleneğiyle ilişkilendirebileceği filmleri, ortak yapım etiketiyle kanona dâhil etmektedir. Ülke sinemaları kitaplarında yapımların kökeni ve uluslararası bağlamda estetik yaklaşımı, eleştirel bir biçimde konu edinmemektedir. Bunun sebebi henüz giriş düzeyindeki ülke sineması kitaplarının azlığıyla ilintilidir. Eleştirel söylemin etkili olduğu ülke sinema kitapları, giriş düzeyindeki eserlerden sonra yazılmakta ve tercüme edilmektedir.

Ülke sineması kavramından anlaşılan başka bir yanlığı ise ülke sinema tarihinin yalnızca Batı dışı ülkeler kategorisinde değerlendirilmesi ya da Batı’yla ilişkili olduğu varsayılan bağlantılar açısından ele alınmasıdır. Örneğin Hint Sineması, Britanya Sineması’ndaki tarihsel dönemler üzerinden ele alınmaktadır. Britanya Sineması’ndan ne kadar etkilenip etkilenmediği göz önünde bulundurularak ülkenin sineması değerlendirilmekte, eski sömürge parantezi içinde yer almaktadır. Sömürge ilişkilerinin haricinde İran Sineması’nın sanat sineması örnekleri ise Fransız Yeni Dalgası’na atfen İran Yeni Dalgası olarak isimlendirilmektedir. Etki ağı olarak isimlendireceğim bu ilişki biçimi de varsayımsal bir metropole (Paris), bir de kültürel art alana (Tahran) ihtiyaç duymaktadır. Etki ağı üzerinden değerlendirilen (diğer) ülke sinemaları, özgün değerleri ile değil, etiketlenildikleri (varsayılan) ülke sinemaları üzerinden olmaktadır. Etki ağının temel belirleyenleri ise modernite tecrübesi ve ülkenin Batılı programlarının ülkenin modernleşme süreci için rehber olarak kabul edilmesidir.

Ülke sineması kitaplarında öne çıkan önemli tutumlardan birisi de Hollywood Sineması ve karşısına konumlandırılmış ulusal sinema gelenekleridir. “Aynı zamanda, Hollywood filmleri dünya seyircisi tarafından “gönüllü” bir şekilde izlenmeye devam edilen ve kendi ulusal temsillerini içinde barındıran birer ulusal sinema örneğidir.”¹⁷ Sinema tarihi kitaplarında ikinci çatışma alanı, Hollywood ve diğer ülke sinemalarının karşı ve geniş karşı bloğu olarak konumlandırılmasından kaynaklanmaktadır. Avrupalı sinema eleştirmenleri, kendi ülke sinema gelenekleriyle Hollywood arasında “maniheist” bir mücadele alanı olduğu yönünde değerlendirmektedir. Bu yaklaşımları, Adorno¹⁸, Baudrillard¹⁹ gibi Avrupalı pek çok farklı düşünürde görmek mümkündür. Hollywood’un güçlü bir fantazyaya oluşturduğu,²⁰ imajlar üzerinden tahakküm kurduğu; büyük film endüstrisinin ABD siyasetinin aparatı olduğu konusundaki düşünceler, Türkiye’deki ülke sineması literatüründe de yaygındır. Kitaplarda ülkelerdeki melodram filmleri Hollywood’a yakın bulunduğu için ülke sinemalarına dahil edilmemektedir. Hollywood’u yalnızca bir film

17 S. Kirel, “Küresel Seyircilik, Hollywood ve “Öteki” Sinemalar Bağlamında İran Filmlerinin Konumlandırılması”, *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, 2006, sy. 4, s. 54.

18 T. W. Adorno, *Kültür Endüstrisi- Kültür Yönetimi*, çev. Elçin Gen, Nihat Ülner, Mustafa Tüzel, İstanbul: İletişim, 2020.

19 J. Baudrillard, *Amerika*, çev. Yaşar Avunç, İstanbul: Ayrıntı, 2012.

20 Ü. Oskay, *Çağdaş Fantazy*, İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2014.

sektörü olarak görmeyip “Amerikanlaştırıcı” bir küresel odak olduğu görüşünü paylaşan yazarlar,²¹ ülke sinema tarihini örtük olarak ABD dışı sinema tarihi olarak değerlendirmekteydiler. Fransız ve Alman sinema tarih yazımında bayağı bulunan, Hollywood’la ilişkilendirilen ülke sinemalarının popüler filmleri de ülke sinema kitaplarında ıskartaya çıkartılmaktaydı. Örneğin ülke sineması bağlamında, Hint Sineması söz konusu olduğunda Satyajit Ray, Japon Sineması söz konusu olduğunda ise Yasujiro Ozu’nun filmleri anlatılmakta ancak Hint Sineması’nın Bollywood estetiğine yakın olan Raj Kapoor ya da Japon sinemasının çok izlenen filmlerinin yönetmeni Yuzo Kawashima’dan bahsedilmemektedir.

Ülke sineması kitaplarında; Fransız Sineması, Alman Sineması, İngiliz Sineması gibi ifadelerle ulus adıyla sinemalar vurgulanırken Batı coğrafyası dışındaki ülkeler ise daha çok toprağa/bölgeye dayalı (territorial) bir başlıkla ele alınmaktadır. Bu kapsamda ülke sinemalarının kültürel karakteri ve kimliklerinin göz ardı edilerek bir adlandırma eğiliminin yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Örneğin Sahra-Altı Afrika Sineması, Latin Amerika Sineması, Afrika Sineması gibi bölümlendirmelerin yoğun olduğu görülmektedir:²²

Ülke sinemasına dair değerlendirmelerin ağırlık noktası, ilgili ülkedeki sanatsal ifade biçimleridir. Ülkelerdeki melodram ve popüler filmler hızla geçiştirilirken sanat sineması ise ülke sinemasının bütünüymüş gibi tanıtılmaktadır. Ülke sinemasının anlaşılabilirlik ve görünürlük eşiği sanatsal bir ifade biçimi üretip üretmemesiyle ilişkilendirilmekte, sinema tarihinin dönüm noktaları sanatsal özelliklerinden hareketle yazılmaktadır. Ana akım sinema anlayışı ise ulus ötesi ilişkisizlikleri nedeniyle atıl olarak değerlendirilmektedir. Örneğin Çin Sineması değerlendirilirken ülke içinde üretilen ticari filmler göz ardı edilmekte, ülke sineması Çin beşinci kuşak yönetmenlerinin ürettiği filmler ekseninde değerlendirilmektedir.

Ülke sinemalarının bütünlüklü bir şekilde ele alınmamasının yol açtığı bir başka sorun, ülkede üretilen belli türdeki filmlerin merkeze alarak değerlendirilmesidir. Örneğin Nijerya sinemasının, hızlı hikâyelere ve basit bir neden-sonuç ilişkisine sahip ucuz yapım maliyetleriyle çekilen filmlerin Nollywood başlığı altında ele alınması; ülkedeki farklı anlatım biçimini tercih eden yapımların söz konusu edilmemesi tek boyutlu yaklaşımların sorunlarını göstermektedir.

Anti-kolonyal/emperyalist perspektiflerin tesiriyle Batı dışı sinemaların, ülke sinemaları başlığı altında değerlendirilmesi, ideolojik biçimde Doğu-Batı karşıtlığı denkleminde kurulmaktadır. Özellikle üçüncü dünya olarak isimlendirilen

21 T. Miller vd. (eds.), *Küresel Hollywood-(Ekonomi-Politik)*, çev. Selim Türkmenoğlu, Yusuf Can Ekinci, Zahit Atam, İstanbul: Doruk, 2012, s. 34; A. Higson, *English Heritage, English Cinema, Costume Drama Since 1980*, New York: Oxford University Press, 2003, s. 142.

22 “Ülke Sineması”yla ilgili ülkemizde yazılan/çevrilen kitapların fazla olmaması, tezlerin de ülke sinemasını ele alan ilk tezler olması sebebiyle bu tür adlandırmalarının henüz sorun oluşturmadığı kanısındayım.

ülkeler, Türkiye’de ancak 1970’li yıllarda ülke sineması literatürüne dahil edilmişti. Üçüncü sinema üzerine yazarlar genellikle Engin Ayça, Erden Kıral gibi isimler olurken *Yeni Sinema* ve *Yedinci Sanat* gibi dergiler Afrika, Ortadoğu, Asya gibi birçok bölge ve kıtadaki sinema filmlerini çeviriler aracılığıyla gündeme getirdi. Konuyla ilgili çeviri ve telif yazılarının fazla olmasının nedenleri arasında 1960’ların sonunda sömürsüzleşme (dekolonizasyon), bağımsızlık hareketlerinin çokluğu, iki kutuplu dünyanın dışında yeni bir dünya kurma iddiası taşıyan bağlantısızlar ve üçüncü dünyacı yönelim yer almaktadır. Bu bölge ve ülkelerle ilgili yapılan çeviriler bağımsızlık hareketlerinin dünya kamuoyunda umut verici siyasal gelişmeler olarak görüldükleri için yapılmaktadır. Ancak telif yazılar dışında çevirilerin önemli bir kısmı Batı’da bulunan dergilerden yapıldı. Yazarı ilgili ülkede doğsa da çevirilerin çoğu Fransızca başta olmak üzere İngilizce ve Almanca gibi Batı dillerinden yapıldı. Böylelikle esasında yazarın, yazının seçimi dergi editörlerinin tercihiyle sınırlandırıldı.

Ülke sineması yazılarında öne çıkan bir diğer nitelikse yayımlanan yazının ideolojik filtreye seçilmesidir. Türkiye’deki sol düşünceyi belirleyen yazılar nedeniyle Avrupa ve Hollywood sineması dışında konu edinilen sinemaların başında özellikle Sovyet Sineması gelmekteydi. 1970’li yıllarda dönemin dergilerinde çıkan Sovyet Sineması ve Çin Sineması ile ilgili telif yazılarda dünyada var olan, ideolojik bir kutba sahip ya da bizatihi kutup/ksen olan ülkelerin sinemaları haberleştirilmiş ya da çözümlenmiştir. Örneğin Cihan Akerson imzalı yazıda²³ Sovyet Sineması’ndan gelişmeler detaylı bir şekilde haberleştirilerek verilmiştir. Abdullah Anlar da Çin filmleri üzerinden emeğin yabancılaşmasını ve bu krizin Çinli yönetmenlerce nasıl ele alındığını yazmıştır.

Ülke sineması ile ilgili değerlendirmelerde öne çıkan bir başka sorun da araştırmacının, yazarın ve editörlerin eser üzerindeki belirleyici konumlarıdır. Örneğin diasporada yaşarken anayurdunun sinema tarihini yazan kişiyle, yurdunda olup ülkesinin sinemasını yazan arasında belirgin bir fark vardır. Yazarın tercihleri, politik duruşu, değer yargıları kaleme aldığı ülkenin sinemasının farklı boyutlarıyla anlaşılabilirliğini engellemektedir. Bu açmaz neredeyse tüm ülke sinemaları için geçerlidir. Örneğin Türkiye’de, Hamid Dabaşı’nın *İran Sineması*²⁴ kitabı referans verilmeden yazılan bir İran Sineması çalışması neredeyse bulunmamaktadır. Burada göz ardı edilen, Hamid Dabaşı’nın İran Sineması’na yaklaşımını, örneğin Muhsin Mahmelbaf incelemesi, büyük ölçüde yönetmenleri rejime yakınlık ve uzaklık ölçüsünde değerlendirmesidir.

23 C. Akerson, “Sovyet Sineması: Dil ve Kültür Ayrımları Olan 14 Merkezde Her Yıl 1500 Kadar Film Hazırlanıyor”, *Milliyet Sanat Dergisi*, sayı 263, 6 Şubat 1978, s. 14-16.

24 H. Dabaşı, *İran Sineması: Geçmişi, Bugünü ve Geleceği*, çev. Barış Aladağ, Begüm Kovulmaz, İstanbul: Agora, 2004.

Türkiye’de Ülke Sineması: Yayınlar, Tercihler

Türkiye’de ülke sineması çalışmaları, büyük ölçüde “sinema tarihi” başlıklı kitapların hakimiyetinde kalan çevirilerle başlamaktadır. Zira değinildiği gibi, ülke sinemalarına uzun süre “Dünya Sineması” ve “Sinema Tarihi” kitapları ev sahipliği yapmıştır. Konuyla ilgili telif eserler ise öncelikle sinema dergi yazarları, sonrasında -akademilerin kurulmasıyla birlikte- akademisyenler tarafından verilmeye başlandı. Türkiye’de ülke sinemaları ile ilgili yayınların artmasını sağlayan iki önemli olay/olgu bulunmaktadır: İlki 1960’larda çekilen film sayısının artması ve sinema derneklerinin kurulması; ikincisiyse 1980’li yıllarda sinema bölümlerinin kurulmasıyla birlikte ülke sinemaları üzerine tezlerin yazılmaya başlanmasıdır. 1960’larda ortaya çıkan dergilerin önemli kısmı ülke sineması literatürüne katkı sağlamış, özellikle 1970’lerde daha yoğun bir şekilde ülke sinemalarıyla ilgili çeviri ve makale sayısı artmıştır. Örneğin Türk Sinemateki’nin yayını *Yeni Sinema* dergisi, 30 sayı sürdürdüğü yayın periyodunda ülke sinemalarına geniş biçimde yer vermiştir. 1970’li yıllarda Türk sinema dergiciliği zayıflasa da az sayıda çıkan sinema dergileri ülke sinemalarıyla ilgili çevirilere yer vermeye devam etmiştir.

Dünya’da olduğu gibi Türkiye’de de “Ülke Sineması” erken tarihlerde dergilerde yer bulur. Ülke sinemasına özgü biçim ve içerik yönüyle değerlendirmelerin yer almadığı ancak dünyada var olan bir sinema yapım endüstrisinin adını alan haftalık dergi *Holivut* (1930-1936) tespit edebildiğimiz ilk dergidir. Başyazarlığını Muammer Cahit’in üstlendiği *Holivut* dergisinde yer alan yazıların tamamına yakını Hollywood üzerinedir. Örneğin ‘Holivut Dünya Arasında’, ‘Holivut’tan Haberler’, ‘Holivut Sürprizi’, ‘Holivut Stüdyolarında’, ‘Holivut’un Ünlüleri’ dergide yer alan başlıca başlıklardır.²⁵ 1930 yılında yayın hayatına başlayan derginin 112 sayılık serüveninde amacı okuru film yıldızlarıyla tanıştırmak, hayatlarıyla ilgili bilgi vermek ve oynadıkları filmlerle buluşturmak. Ülke sinemasını bütünlüklü bir biçimde aktarmak henüz derginin yayın politikasına dahil edilmemişti.

1973’te çıkan *Yedinci Sanat* ve daha sonra yayın hayatına başlayan *Gerçek Sinema* dergisi önemli çıkışlar yapsa da uzun soluklu bir yayın hayatları olmadı. 1980’lerde *Gelişim Sinema* ile *Video Sinema* da aynı kaderi paylaştı. 1990’larda *Antrakt*, *Yeni İnsan Yeni Sinema*, 2000’lerde *Altyazı*, 2010’larda ise *Hayal Perdesi* ülke sinemalarına yer ayıran önemli mecralar oldu. 1980’li yıllarda iletişim fakülteleri ve güzel sanatlar fakülteleri bünyelerinde kurulan sinema akademilerinde tezler yazılmaya başlandı. 1990’lar süreli ve süresiz yayınlarda ülke sinemaları konulu yazıların artmaya başladığı yıllar oldu. Makalenin ana konusu süresiz yayınlardaki ülke sinemaları olsa da dergilerin süresiz yayın literatür üzerindeki güçlü gölgesinin altını çizmek gerekir. Türkiye’de akademi öncesi yayınların,

25 B. Evren, *Başlangıcından Günümüze Türkçe Sinema Dergileri*, İstanbul: Korsan Yayıncılık, 1993, s. 138.

akademik yayınlar üzerinde ağırlığı belirgindir,²⁶ ayrıca söz konusu yayınlar ülke sinemasına bakışı belirlemektedir.

Materyal ve Metot

Makalenin amacı doğrultusunda materyal olarak “Ülke Sineması” üzerine Türkiye’de yazılan lisansüstü tezler ve kitaplar, süresiz yayınlar, incelenmektedir. Çalışma lisansüstü tezlerin ve kitapların farklı değişkenlere (yazar, danışman, yayın yılı, yayın içeriği vb.) göre inceleyen nitel araştırma şeklinde dizimlenmiş ve içerik analiziyle ele alınmıştır. Nitel araştırma yöntemi, verileri analiz eden, sistematik bir süreç olup verilerin sınıflandırılmasına ve yorumlanmasına dayanmaktadır. İçerik analizi ise birbirine benzer verileri, çeşitli temalar ve kavramlar doğrultusunda bir araya getirme, düzenleme ve yorumlamayı ifade etmektedir. İçerik, ülke sinema kaynakçasını belirli parametreler etrafında; alandaki ilkler, oluşun batı kanonu, telif-tercüme sayıları, çalışılan ülke ve sıklıkları yönüyle bibliyometrik olarak incelenmektedir. Bibliyometrik analiz ise belirli bir alanda belirli bir dönem ve belirli bir bölgede kişiler ya da kurumlar tarafından üretilmiş yayınların ve bu yayınlar arasındaki ilişkilerin sayısal olarak analizidir.²⁷

İncelenen kitaplar doğrultusundaki ilk bulgu; Türkiye’de ülke sineması başlıklı yayınlarda çevirilerin hâkimiyetidir. Ağırlıkla İngilizce ve Fransızca gibi Batı dillerinden yapılan çevirilerin önemli kısmında, ad ve terim kullanımlarının çevrilen dildeki yazılışının esas alındığı görülmektedir. Bu durumun Nijat Özön gibi sinema sözlüğü yazarlarının, farklı dillerden çevirilerle hazırladıkları *Ansiklopedik Sinema Sözlüğü* (1958) gibi kitapların esas alınması sonucu oluştuğu kanaatindeyim. “Ülke Sineması” başlığında yayınlanan kitapların önemli kısmı Batı-dışı ülkeler olmakta, Avrupalı ülke sinemalarıysa -ülke sineması kategorisinde değil- ilgili ülkede öne çıkan bir akım üzerinden anlatılmaktadır. Araştırmanın en büyük zorluklarından biri, Türkiye’de basılmış sinema bibliyografyalarının azlığıdır. Türkçede üç tane sinema kitapları bibliyografisi vardır: Oğuz Onaran’ın *Türkçe Sinema Yazıları Kaynakçası (1960-1984)* (1986), Burçak Evren’in *Başlangıcından Günümüze Türkçe Sinema Dergileri* (1993) ve Simten Gündes’in *Sinema Kaynakçası* (2000). Bibliyografi, internetin varlığıyla birlikte azalan bir tür olmakla birlikte sinemanın temel kaynaklarının yer aldığı listenin tarihe, konuya ve dizine göre yapılmaması da bu yöndeki uğraşları zorlaştırmaktadır.

Taramalar, nadirkitap.com ve toplukatalog.gov.tr adreslerinde bulunan detaylı arama sekmesinde iki biçimde yapılmıştır. Toplu Katalog sitesindeki aramalarda belirli anahtar kelime ve filtreler uygulanmıştır. İlk aramada detaylı arama sekmesinde bulunan konu kısmına “sinema” yazılmış, dil kısmına “Türkçe”, materyal

26 Y. Z. Gökçek, “Türkiye’de Sinema Bölümlerinin İlk 10 Yılı (1982-1992) ve Film Çalışmalarının Yönelimleri”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 2020, c. 18, s. 36, s. 713-732.

27 Ulakbim, <https://cabim.ulakbim.gov.tr/bibliyometrik-analiz/> [Erişim Tarihi: 01.03.2021].

kısmına “kitap”, tarih kısmına ise “başlangıcından 2021 yılı” tarihi yazılarak aranmıştır. Bu aramada 8.952 adet kitap ve tez bulunmuştur. İkinci arama biçiminde ise kitap başlığı kısmına “sinema” yazılarak bir önceki aramada yapılan diğer kısıtlamalar işaretlenmiştir. Bu aramada ise 4.348 adet kitap ve tez kaydı bulunmuştur. Çıkan sonuçlarda yer alan bilgiler -Kitapyurdu, İdefix, Babil- kitap sitelerinden ve İSAM, BİSAV gibi kütüphanelerden teyit edilmeye ve ulaşılan kitaplar üzerinden de değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır.

Nadir Kitap'ta yapılan aramalar ise teyit amacı taşımaktadır. Nadir Kitap'ta kullanıcıya iki tür arama yöntemi sunulmaktadır. Sitede yer alan detaylı arama sekmesinde bulunan kitap ismi kısmına “sinema” yazılmıştır ve çıkan kayıtlar “eskiden yeniye” göre sıralandırılmıştır. Bu şekilde yapılan aramada, sitede 14422 kayda rastlanılmıştır. İkinci aramada ise kitap ismi kısmına “film” yazılmış ve çıkan kayıtlar “eskiden yeniye” göre sıralandırılmıştır. Bu şekilde yapılan aramada ise 11892 adet kayda rastlanmıştır. Nadir Kitap ve Toplu Katalog'da çıkan kayıtlar birbiriyle eşleştirmeye çalışılmış, eşleşmeyen kitap isimleri de İSAM, BİSAV, Milli Kütüphane'den aranmıştır.

Tezler için esas kaynak YÖK'ün Tez Merkezi (<https://tez.yok.gov.tr/>) kabul edilmiştir. İlgili sitenin arama kısmına “sinema” ve “film” terimleri yazılmış, “içinde geçsin” seçeneği ile tüm bilim dallarında tamamlanan sinema tezlerine ulaşılmak istenmiştir. Bu aramada bulunan 1982 adet tez ise içerik yönünden de incelenerek Ülke Sineması tasnifine göre tefrik edilmiştir. Yayınlanan kitaplarda Türkçe telifi ve tercümesi; tezlerde ise YÖK'ün tez arşivinde bulunan (Türkçe haricindeki dillerde yazılanlar da bulunmaktadır)²⁸ lisansüstü tezler yer almaktadır.

Çalışma kapsamına dâhil edilen yayınlar ele alınırken yalnızca ülke başlıkları içeren sinemalar ve belirli isimlerle öne çıkan ancak (Hollywood) gibi ulusal sinemaları çağrıştıran isimler merkeze alınmıştır, bunun sonucunda elde edilen veriler çözümlenmiştir. Tüm yayınların incelenmesi yapıldıktan sonra gerek duyulan betimsel istatistiklere (yüzde, frekans) yer verilmiş, çalışmalarla ilgili içerik analiz edilmiştir.²⁹

Bulgular

Bu bölümde yayınlanma tarihine göre Türkiye'de ülke sineması çalışmalarına ilişkin bulgular kitap ve tez olmak üzere iki grupta ele alınmıştır. Ayrıca tez çalışmalarında dil kistası konulmamıştır, Türkçe, İngilizce ya da başka bir dilde yayınlanıp yayınlanmaması filtrelenmeden toplam sayının içinde bulunmaktadır. Tezlerde temel kistas, ilgili üniversitenin YÖK'e bağlı olmasıdır.

28 Tez sayısına dahil edilen yabancı dilde tamamlanan tezlerin toplam sayısı 22'dir. Bu tezlerden 19'u İngilizce, 2'si Kırgızca, 1'i Fransızca yazılmıştır.

29 Kontrol amaçlı son taramalar, 1 Mart 2021 tarihinde yapılmıştır. Yeni çıkan tez ya da kitaplar toplam rakama eklenmiştir.

A. Yayınlanma Tarihine Göre Türkiye’de Ülke Sineması Çalışmalarına İlişkin Bulgular

Türkiye’de ülke sineması üzerine akademik çalışmaların tarihi çok eski değildir. Literatür taramasıyla ilk kitap yayının başladığı yıl 1947 ile 2021 yılları arasında ülke sineması ile ilgili yayınlar tespit edilmiştir. Belirtilen tarihler arasında ülke sinemalarını konu edinen 164 adet yüksek lisans tezi, 30 adet de doktora tezi tamamlanmıştır.

Tablo 1. Yayınlanma Tarihine Göre Türkiye’de Ülke Sineması İle İlgili Tezler

Yayın Yılı	Tez Türü		%
	Yüksek Lisans	Doktora	
1988	1		0,5
1990	1		0,5
1991	2		1,0
1992	2		1,0
1994	1		0,5
1995	2	1	1,5
1996	2		1,0
1999	2		1,0
2000	2		1,0
2001	4		2,1
2002	2	1	1,5
2003	5		2,6
2004	5	1	3,1
2005	2	1	1,5
2006	3	1	2,1
2007	8	1	4,6
2008	6		3,1
2009	3		1,5
2010	5		2,6
2011	11	1	6,2
2012	4	2	3,1
2013	4	2	3,1
2014	3	3	3,1
2015	4		2,1
2016	9	4	6,7
2017	8	4	6,2

2018	16	4	20	10,3
2019	25	2	27	13,8
2020	23	2	25	12,8
Toplam	165	30	195	100

Türkiye’de iletişim ve güzel sanatlar fakültelerinin bünyesinde sinema-tv programlarının açılmasıyla birlikte, 1980 sonrası sinema odaklı lisansüstü çalışmalar arttı. 1980 öncesinde ise farklı enstitülerin altında sinema tezleri yazılıyordu. Âlim Şerif Onaran’ın “Sinematografik Hürriyet” (1968) adlı tezi gibi birkaç sinema tezi tamamlandı. Ülke sineması alanında yapılan ilk yüksek lisans ve doktora tezlerinin danışmanlığını da Âlim Şerif Onaran üstlendi. 1988 yılında Selahattin Yıldız’ın, Âlim Şerif Onaran danışmanlığında yaptığı “Japon Sineması ve Akira Kurosawa” başlıklı tez, ülke sineması alanında tamamlanan ilk yüksek lisans tezi olurken, 1995 yılında Battal Odabaş’ın, “Fransız Siyasal Sineması ve Jean-Luc Godard” başlıklı tezi ise ilk doktora tezi oldu. Bu iki tez de Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi’nde tamamlandı.

Tablo 1’e bakıldığında ilk tezin tamamladığı 1988 yılı ile 2021 yılları arasındaki dönemde, ülke sineması üzerine tez türünde yüksek lisans tezlerinin ağırlıkta olduğu görülmektedir. Konuyla ilgili 164 yüksek lisans tezi, 30 doktora tezi bitirilmiştir. 2000’lere kadar sınırlı sayıda kalan ülke sineması çalışmaları, bu tarihten sonra artmıştır: 2000 yılına kadar 13 yüksek lisans tezi, 1 tane de doktora tezi görülmektedir. 2000 sonrası yapılan ülke sineması çalışmaları, lisansüstü tüm kategorilerde artmakta, konu yalnızca iletişim fakültelerinde de çalışılmamaktadır. 1988-2021 tarihleri arasında ülke sinemasını konu edinen 194 tez tamamlanmıştır.

Tablo 2. Yürütüldüğü Üniversite ve Danışmanlara Göre Tez Dağılımı

Üniversite Adı	Sayı/Tür	Danışman
Marmara	3 YL	Âlim Şerif Onaran
	1 DR	
	2 YL	Ünsal Oskay
	2 YL	Nurçay Türkoğlu
	3 YL	Şükran Esen
	2 YL	
	1 DR	Esra Biryıldız
	3 YL	
	1 DR	Serpil Kirel
	3 YL	
	1 DR	Zeynep Çetin Erus
	2 DR	Peyami Çelikcan
	1 YL	Elif Demoğlu
	1 YL	Yusuf Ziya Gökçek
	1 YL	Ali Murat Kırık
	1 YL	Yalçın Lüleci
	1 DR	Neşe Kaplan
	1 YL	Ahmet Şahinkaya
	1 YL	Ayça Çiftçi
	1 YL	Şebnem Gülfidan
1 YL	Suat Yavuz	
Dokuz Eylül	3 YL	Mutlu Parkan
	2 YL	Oğuz Makal
	3 YL	Oğuz Adanır
	1 YL	Faruk Kalkan
	3 YL	Zühal Çetin Özkan
	2 YL	
	1 DR	Ragıp Taranç
	3 YL	Sabire Soytok
	1 YL	Faik Kartelli
	1 YL	Emrah Suat Onat
	1 YL	Dilek Tunalı
İstanbul Üniversitesi	5 YL	Battal Odabaş
	1 DR	
	1 YL	Ceyhan Kandemir
	2 YL	Ayşen Gül
	2 YL	Emine Nilüfer Pembecioğlu
	1 YL	Şükrü Sim
	1 YL	Hasan Akbulut
	1 YL	Murat İri
	1 YL	Hediye Esra Arcan
	1 DR	Gülin Terek Ünal
1 DR	Rengin Ozan	

Ege	1 DR	Yücel Bulut	
	2 YL	Zafer Özden	
	2 YL	Nimet Önür Akgündüz	
	1 DR		
	2 YL	Konca Yumlu	
	1 DR		
	2 DR	Lale Kabadayı	
	1 YL	Güliz Uluç	
	1 DR		
	1 YL	Nevzat Kaya	
	1 YL	Huriye Kuruoğlu	
	1 YL	Nazım Ankaralıgil	
	Ankara Üniversitesi	2 YL	Oğuz Onaran
		4 YL	Nejat Ulusay
2 YL		Beybin Kejanlıoğlu	
1 YL		Engin Sarı	
1 YL		Korhan Kaya	
1 DR		Gazi Osman Özgüdenli	
Gazi Üniversitesi	2 YL	Seçil Büker	
	1 DR		
	2 YL	Hale Künüçen	
	1 YL	Şükrü Künüçen	
	1 YL	Gülcan Seçkin	
	1 YL	Mehmet Sezai Türk	
	1 YL	Mehmet Can Doğan	
	1 DR	Aydan Özsoy	
Kocaeli Üniversitesi	4 YL	Özgür Velioglu	
	1 YL	Nigar Pösteki	
	1 YL	Mehmet Arslantepe	
	1 YL	Selma Kayhan Tunalı	
Bahçeşehir	2 YL	Nilay Ulusoy	
	1 YL	Eleni Varmazi	
	1 DR		
	1 YL	Erhan Büker	
	1 YL	Kaya Özkaracalar	
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	2 YL	Asiye Korkmaz	
	1 YL	Özlem Güçlü	
	1 YL	Z. Yüksel Aktaş	
	1 YL	Umut Tümay Arslan Yeğen	
Bilkent	1 YL	Bülent Özgüç	
	1 YL	Andreas Treske & John Robert Groch	
	1 YL	Mahmut Mutman	
	1 YL	Colleen Bevin & Kennedy Karpaz	
	1 YL	Bülent Mehmet Çaplı	

Anadolu	1 YL	Seçil Büker
	1 YL	Gönül Demez
	1YL	N. Aysun Yüksel
	1 YL	Zaur Mukarram
	1 YL	Nazmi Ulukat
Akdeniz Üniversitesi	3 YL	Emine Uçar İlbuğa
	1 YL	Gönül Demez
	1 YL	Gül Yaşartürk
Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi	1 YL	Kadir Ömürkulov
	1 YL	Moldoseyit Mambetakunov
	1 DR	Sezer Akarcalı
	1 DR	Cenk Demirkıran
İstanbul Aydın Üniversitesi	1 YL	Hüseyin Kazan
	3 YL	Cem Kağan Uzunöz
Selçuk Üniversitesi	2 YL	Aytekin Can
	1 YL	Vedat Çakır
Atatürk Üniversitesi	1 YL	Naci İspir
	2 YL	İrfan Hıdıroğlu
Gaziantep Üniversitesi	1 YL	Gökhan Gökgöz
	1 YL	Mustafa Emre Köksalan
Ordu Üniversitesi	1 YL	Yücel Karadaş
	1 YL	Mehmet Yılmaz
	1 YL	Ufuk Uğur
ODTÜ	1 YL	Mustafa Şen
	1 YL	Necati Polat
Maltepe Üniversitesi	1 YL	Gülçin Çakıcı Öztürk
	1 YL	Battal Odabaş
Kültür Üniversitesi	1 YL	Sabri Özaydın
	1 YL	Cem Kağan Uzunöz
Kadir Has Üniversitesi	1 YL	Bülent Diken
	1 YL	Eser Selen
Hacı Bayram Üniversitesi	1 YL	Tevfik Erdem
	1 YL	Aydan Özsoy
Hacettepe	1 YL	Çağla Karabağ Sarı
	1 YL	Gülsüm Depeli
Erciyes Üniversitesi	1 DR	Aytekin Can
	1 DR	Eugene Steele
Beykent Üniversitesi	2 YL	Oğuz Makal
Arel Üniversitesi	1 YL	Dilge Kodak
	1 YL	Mehmet Murat Mengü
Yeditepe Üniversitesi	1 YL	Berrin Yamıkkaya Çoban
Yaşar Üniversitesi	1 YL	Mahmut Çağrı İnceoğlu
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	1 YL	Aznavur Demirpolat
Mersin Üniversitesi	1 YL	Yusuf Gürhan Topçu
Karabük Üniversitesi	2 YL	Ömer Say

İzmir Ekonomi Üniversitesi	1 YL	Nezih Erdoğan
İnönü Üniversitesi	1 YL	Mustafa Arslan
Galatasaray Üniversitesi	1 YL	Ayşe Toy Par
Fırat Üniversitesi	1 YL	Mustafa Yağbasan
Cumhuriyet Üniversitesi	1 YL	Onur Taydaş
Boğaziçi Üniversitesi	1 YL	İlkay Sunar
Bilgi Üniversitesi	1 YL	Tuna Erdem
Batman Üniversitesi	1 YL	Funda Masdar Kara
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	1 YL	Yahya Mustafa Keskin
Uşak Üniversitesi	1 YL	Meral Özçınar
Dumlupınar Üniversitesi	1 YL	Gökhan Göktürk

Tablo 2’de tezlerin yapıldığı üniversite ve danışmalara göre tez dağılımına bakıldığında ülke sinemaları ile ilgili en fazla tez çalışması Marmara Üniversitesi’nde bitirilmiştir. Ülke sineması konulu tezlere en fazla danışmanlık veren hoca ise 5 yüksek lisans, 1 de doktora teziyle Prof. Dr. Battal Odabaş’tır. İlk iletişim fakültelerinin kurulduğu üniversitelerde ülke sineması konulu tezlerin sayısının daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Hangi Ülke ve Bölge Sinemalarını Konu Edindiğine Göre Tezler Hangi Ülke ve Bölge Sinemalarını Konu Edindiğine Göre Tezlere Ait Sıklıklar

Yayınlanan Tez Sayısı	Çalışılan Ülke
Hakkında 1 çalışma yapılan	Afgan, Arjantin, Arnavut, Avustralya, Avusturya, Başkörtostan, Hint, İskandinav, İspanyol, İsrail, Kosova, Macar, Makedon, Mısır, Nijerya, Ortadoğu*, Özbek, Ürdün Sinemaları
Hakkında 2 çalışma yapılan	İngiliz, Gürcü, Afrika*, Kore, Polonya Sinemaları
Hakkında 3 çalışma yapılan	Danimarka/Dogma, Yunan, Sovyet Sinemaları
Hakkında 4 çalışma yapılan	Japon, Yugoslav, Kazak, Kırgız Sinemaları
Hakkında 5 çalışma yapılan	Avrupa*, Çin-Hong-Kong, Filistin, Latin Amerika/ Üçüncü Sinema
Hakkında 6 çalışma yapılan	Alman Sineması
Hakkında 10 çalışma yapılan	Fransız Sineması
Hakkında 11 çalışma yapılan	İtalyan, Azerbaycan Sinemaları
Hakkında 21 çalışma yapılan	İran Sineması
Hakkında 75 çalışma yapılan	Amerikan Sineması / Hollywood / ABD

*Mükerrer ifadeler çıkartılmış, karşılaştırmalı analiz yapılan tezler ülke hanelerine eklenmiştir.

Tezlerin hangi ülke ve bölge sinemalarını konu edindiğine ve sıklıklarına göre düzenlenen tablodaki ilk bulgu 75 adet çalışmayla Hollywood, ülke sineması alanında en çok çalışılan konudur. İran Sineması ise Batı dışı sinemaların en fazla çalışılan ülkesi olmuştur. İran Sineması’na yoğunlaşılması yine 2000’li yıllarda gerçekleşmektedir. Azerbaycan, Kırgız, Kazak, Afgan, Arnavut, Filistin, Başkörtostan, Mısır sinemasını konu edinen araştırmacılar, genel itibariyle çalıştıkları ülkenin vatandaşıdır. Bu kategorideki öğrencilerin yine önemli bir kısmı, Türkiye Bursu alan öğrencilerden oluşmaktadır. Bazı tez çalışmalarında ülke sinemaları, bölgesel ve kıta başlıkları altında çalışılmıştır. Latin Amerika, Ortadoğu Sineması başlıklı çalışmaların bir kısmında, değinilen ülkeler de ilgili bölgenin birkaç ülkesiyle sınırlıdır.

B. İlkler, Perspektifler: Ülke Sinemaları Kitapları

Ülke sinemalarının bağlamını oluşturma, sinema tarihindeki yerini belirleme açısından sinema tarihi kitapları önemlidir. Sedat Simavi’nin 1931 yılında Kanaat Yayınları’ndan çıkan eseri, Hachette’in kitabının özetidir,³⁰ resimli *Sesli, Sessiz ve Renkli Sinema* başlıklı kitabı ve (Joseph-Marie) Lo Duca’nın 1947 yılında Remzi Yayınları tarafından Türkçeye çevrilen *Dünya Sinema Tarihi* kitabı Türkiye’de ülke sinemalarını anlamak için bir giriş niteliği taşımaktadır. İtalyan yazar Lo Duca’nın *Cahiers du Cinéma*, Fransız Yeni Dalg’a’nın pek çok önemli ismini içinde barındıran dergisinin kurucu ekibi içinde olması, çevrilen kitabın önemini artırmaktadır. Kitabın önemi, aynı zamanda Fransız gerçekçi yönetmenlerin dünya sinemalarını keşfetmek ve anlamak için bir yordam niteliği taşımasından ileri gelmektedir. Türkçe yazılan ilk sinema tarihi kitabı, 1960 yılında Zahir Güvemli imzasıyla Varlık Yayınları’ndan çıkmıştır. Kitabın ilk baskısında “Öbür Memleketler”de başlığıyla³¹ Avrupa’da olan, ancak merkezde yer almayan, İspanya, Portekiz, Çekoslovakya gibi Avrupa ülkelerinin sinema tarihlerine değiniyordu. Güvemli, bu ülkelerde de belirli yönetmenlerin birkaç filminin ismini zikretmekte fakat genel bir değerlendirme yapmamaktadır. Latin Amerika’dan Meksika, Arjantin, Brezilya sinemasında öne çıkan yönetmenler üzerinden kısa bir özet sunmaktadır. Güvemli, kitabında “Doğu Ülkeleri’nde Sinema”³² başlığında ise Japonya, Çin ve Mısır sinemalarını anlatmaktadır. Güvemli ayrıca Balkan ülkelerindeki sinemaları da kitabına konu edinir. Bu yönüyle hacmine oranla Türkçeye çevrilen eserlere kıyasla “diğer ülkelere” en fazla yer ayıran sinema tarihi kitabıdır.

Türkiye’de ülke sinemalarına yön veren bir başka çalışma ise Penelope Houston’un, 1966 yılında Türkçeye çevrilen *Çağdaş Sinema* adlı kitabıdır. Penelope Houston’un 1956’dan 1990’a kadar, ünlü İngiliz sinema dergisi *Sight&Sound’un*

30 B. Saydam, “Türkiye’de Sinema Tarihyazımının Gelişim Süreci”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 2020/2, c. 18, sy. 36, s. 425.

31 Z. Güvemli, *Sinema Tarihi*, İstanbul: Varlık Yayınları, 1960, s. 154.

32 Güvemli, *Sinema Tarihi*, s. 184.

editörlüğünü yapması da önemli bir ayrıntıdır. Türkçeye çevrilen iki ismin, Lo Duca ve Houston'un kitapları da ülke sinemalarını içermesi itibarıyla Türkiye'deki ilgili alan yazını etkilemiştir. Ülke sinemasına dair alıntılarda referans gösterilen bu isimler, "ülke sineması" ifadesinin "diğer ülke" kategorisi olarak anlaşılmasına da etki etmektedir. Aynı yıl Andre Bazin'in *Çağdaş Sinemanın Sorunları* adlı kitabının da basıldığını düşünürsek sinema ve gerçek ilişkisi etrafında sinema estetiğine yönelim görünmektedir. 1966 yılı müstakil olarak ilk ülke sineması kitabının çıkmadığı, ancak filmlere yaklaşımı belirleyecek Bazin ve Pudovkin -*Sinemanın Temel İlkeleri*- gibi isimlerin kitaplarının çevrildiği yıl olacaktır.

Araştırmalar kapsamında ülke sineması ile ilgili ilk yayımlanan kitapçığın adı *Özgür Sinema / Bulgar Sineması* başlığı taşımaktadır. Kitap Sami Şekeroğlu öncülüğündeki MSGSÜ Türk Film Arşivi'nden 1968 yılında Yabancı Sinema Dizisi kapsamında yayımlanmış, sayfa ve içerik itibarıyla kitapçık türündedir. Yine araştırmalar kapsamında ülke sineması adını taşıyan ilk kitap, Atilla Dorsay'ın 1977 yılında *Mitos ve Kuşku/1966-77 Arası Amerikan Sinemasına Bakışlar* adlı kitabıdır. Ayrıca Dorsay'ın *Yönetmenler, Filmler, Ülkeler-I ve Yönetmenler, Filmler, Ülkeler-II* adlı kitapları, 1986 ve 1988 yıllarında Varlık Yayınları tarafından basıldı. Cihan Aktaş'ın *Şarkın Şiiri İran Sineması* adlı kitabı (1998) Türkiye'de telif edilen Batı dışı ülkeleri konu edinen ilk ülke sineması kitabıdır.

1989 yılında basılan Andrei Plakhov'un *Sovyet Sineması* adlı kitabı da Türkçeye çevrilen (çev. Yasemin Giritli İnceoğlu) ilk ülke sineması kitabıdır. Türkiye'de ilk defa bir sinema dergisinde kapak konusu olan ülke sineması ise 1971 yılında Türk Sinematek Derneği'nin çıkardığı *Filim 71 Dergisi'*nde yayımlanan Romanya Sineması'dır. *Varlık Dergisi'*nde İhsan Akay imzasıyla yayımlanan ve dünya sinemalarını değerlendiren metin gibi³³ "genel" kategorisinde çıkan çok sayıda makale yazılmıştır. 1971 yılı ülke sineması yayımları açısından bereketli bir dönemdir; ayrıca Halit Refiğ'in Türk Sineması'ndaki eğilimleri tartıştığı ve ulusal sinema tartışmalarına bir nevi kaynaklık eden *Ulusal Sinema Kavgası* adlı kitabının da çıktığı yıldır. Nilgün Abisel'in 1980 yılında Ankara Üniversitesi'nin yıllığında "Sinemanın Çağdaşlaşması: Yeni Gerçekçilik, Yeni Dalga" (T. Eryılmaz ile) ve "İngiliz Sineması Üzerine Notlar" başlıklı (1984) yayımlanan yazılar, sinema dergilerinin ülke sinemaları için tek mecra olmadığını göstermektedir. 1994'te yayınlanan bir başka ders notu ise *Dünya Sinema Tarihi* başlıklı yazısıyla MSGSÜ hocalarından Alev Demirbilek'e (İdrisoğlu) aittir.

Soğuk Savaş yıllarında ülke sinemasında dikkat çekici noktalardan birisi de Avrupa Sineması'ndaki yönetmenlere geniş yer ayrılırken Avrupa dışı ülkeler, genellikle "Azerbaycan Sineması", "Filistin Sineması" gibi ülke isimleriyle konu edinmişlerdir. Bu ayrımda öne çıkan nedenler; ülke sinemalarıyla ilgili yazıların

33 İ. Akay, "1961'de Dünya Sineması", *Varlık Yıllığı 1962*, İstanbul: Varlık Yayınları, 1962, s. 91-92.

önemli ölçüde çeviri yoluyla gelmesi; çevirilerin o dönemde henüz güçlü olmayan oryantalizm; Avrupa Merkezilik ya da postkolonyal eleştirilerin varlığının henüz hissedilmemesidir. Bir diğer nedense ülke sinemaları, yazarların kaynak dil olarak Avrupa dillerini kullanmalarından kaynaklanmaktadır. Bilgin Adalı’nın 1986 yılında Hil Yayınları’ndan yayımladığı *Belgesel Sinema: Belgesel Sinemanın Doğuşu, İngiliz Belgesel Okulu ve Türk Belgesel Sineması* başlıklı eseri belgesel sinema üzerinden ülke sinemasına değinen ilk kitaplardandır.

1986 yılında yayınlanan bir diğer kitap, Gerard Betton’un yazdığı, Şirin Tekeli’nin çevirdiği, İletişim Yayınları’ndan çıkan *Sinema Tarihi*, Lo Duca’nın kitabına benzer biçimde ulusal sinemalara ilişkin değiniler içermekteydi. 1996 yılında Paul Rotha’nın *Sinema Tarihi (Ülke Sinemaları)* adıyla Sistem Yayıncılık tarafından Türkçeye çevrilen kitabı (çev. İbrahim Şener), “Ülke Sinemaları” başlığıyla yayımlanan ilk çeviri kitap olma özelliği taşımaktadır.

1997 yılında Giovanni Scognamillo’nun *Dünya Sinema Sanayii* adlı kitabı Timaş Yayınları tarafından basıldı. Kitap, diğer dünya sinema kitaplarının yaptığı biçimde ülke sinemalarını üretim odaklı değerlendirdi. Toplamda 56 ülkenin sinemasını, tarihiyle birlikte inceleyen kitap, ulusal sinemaların küre ölçeğinde ilişkilerini incelemekteydi. 1997 yılında Med-Campus Yayınları tarafından basılan *Sinema Akımları* (der. Deniz Derman, Oğuz Onaran, Ahmet İnam, Serhat Günaydın) adlı kitap, akımları anlatırken ülke sinemalarına da değinmekteydi.

1989 yılında çevrilen *Sovyet Sineması* kitabının ardından 1993 yılında Öteki Yayınları’ndan çıkan Luda Jean Schnitzer ve Marcel Martin’in yazdığı *Devrim Sineması Sovyet Sineması*, aynı konuları ele alan ikinci kitaptır. Aynı yıl Gökhan Erkalıç’ın yazdığı *Cinema Paradiso Italiano* adlı kitap, İtalyan Sineması’nı konu edinen ve dolayısıyla Avrupa’daki bir ülke sinemasını anlatan ilk kitaptır. Atilla Dorsay’ın *Mitos ve Kuşku* kitabının ardından Giovanni Scognamillo’nun 1994 yılında basılan *Amerikan Sineması*, Hollywood üzerine yazılan ikinci kitap olmaktadır. Amerikan Sineması ile ilgili ilk tercüme kitap *Politik Kamera Adıyla Bilinen “Çağdaş Hollywood Sinemasının İdeolojisi ve Politikası”* (çev. Elif Özsayar), Michael Ryan ve Douglas Kellner imzasıyla Ayrıntı Yayınevi tarafından yayımlandı. 1996 yılında Oğuz Makal tarafından yazılan *Fransız Sineması* adlı kitap Türkiye’de bir akademisyenin yazdığı ilk ülke sineması kitabıdır.

Türkiye’de Orta Asya Sinemaları’na bakıldığında ilk kitap MSGSÜ’de de bir süre eğitim veren Prof. Tofik İsmailov’un 3 ciltlik *Türk Cumhuriyetleri Sinema Tarihi* (3 Cilt Takım) adlı kitabıdır. Kitapta Azerbaycan’dan Kırgızistan’a değin tüm ülkelerin sinemaları 1990’ların ortalarına kadar getirilmiş, analitik bir biçimden ziyade ansiklopedik biçimde telif edilmiştir.

Geoffrey Nowell Smith’in derlediği, Kabalcı Yayınevi tarafından 2003 yılında Türkçeye kazandırılan *Dünya Sinema Tarihi*, içerisinde pek çok ülke sinemasının ele alındığı bir kitap olması sebebiyle önemlidir. Ala Sivas’ın -yüksek lisans tez

çalışmasından- *İtalyan Sineması* adlı kitabı 2004 yılında Es Yayınları tarafından basıldı. 2003 yılında ise “Yeni Gerçekçilik Sonrası İtalya Sineması” başlıklı tezini savunmuştu. Es Yayınları 2004 yılında, Şenol Erdoğan’ın *Fransız Sineması* ve Ala Sivas’ın *İtalyan Sineması* kitaplarını basarak ülke sinemaları serisinde önceliği Avrupa sinemalarına vermiş oldu. Zahir Güvemli’nin kitabından yaklaşık yarım asır sonra *Sinema Tarihi (Dünya)* başlıklı bir Türkçe kitap da Rekin Teksoy tarafından yazıldı. Kitap II. Dünya Savaşı sonrası, ülke sineması tartışmalarının başladığı yıllar için Batı dışı ülkelere ayrı ayrı başlıklar (Japon Sineması, Hint Sineması vb.) açmaktadır. Zahir Güvemli’de “Öbür Memleket Sinemaları” olarak başlıklandırılan bölüm, Teksoy’da “Başka Ülkeler, Başka Sinemalar” olarak isimlendirilmiş ancak yazar, savaş sonrası dönemi aktardığı yerlerde ülke sinemalarına değinmeye başlamıştır. Kitap, bir ansiklopedi gibi tasarlandığından analitik yönü belirgin değildir.

Literatürde Balkan Sineması’na ait ilk kitap Jordanova’nın *Balkan Sineması - Alevler İçinde Sinema* adlı kitabıdır. Kitap, Balkanlar Sineması’nı, savaş, iç karışıklıklar ve büyük toplumsal değişimler merkezli -tezlerde az da olsa çalışılan ancak kitabı bulunmayan meseleyi- anlatmakta, Balkan coğrafyasında yer alan ülke sinemalarını aktarması açısından önemli bir yerde durmaktadır.

2000’li yıllar Türkiye’deki ülke sineması anlayışında gözlerin İran’a çevrildiği yıllardır. Lisansüstü tezlerde ve çeviri kitaplarda İran Sineması’na yönelik ilgi büyüktür. Hamid Dabaşı’nın editörlüğünden Richard Tapper’in editörlüğüne İran Sineması ile ilgili hem derleme hem de müstakil yazılan kitaplar yayımlandı.

Latin Amerika ülkelerinin sinemalarına ilişkin metinler, daha çok “Üçüncü Dünya” ve “Üçüncü Sinema” ile ilgili başlıklarda yazılmış kitaplarda bulunmaktadır. Roy Armes’in *Üçüncü Dünya Sineması ve Batı* ile Esra Biryıldız & Zeynep Çetin Erus editörlüğünde hazırlanan *Üçüncü Sinema ve Üçüncü Dünya Sineması* başlıklı kitaplarda farklı yazarlara ait Latin Amerika ülkelerinin sinemalarına ait metinler bulunmaktadır. Afrika ülkelerinin sinemalarına ilişkin lisansüstü tezler bulunurken, tek kitap, Muzaffer Musab Yılmaz’ın lisansüstü tezinden kitaplaştırdığı *Sömürgeci Kürele: Ulusötesi Afrika Sineması ve Abderrahmane Sissako* adlı eseridir.

Asya ülke sinemaları ise daha çok kıta ismi taşıyan kitaplar içinde yer bulmaktadır. Richards’ın *Asya Korku Sineması* (2011), *Carter’in Doğu Asya Sineması* (2011), Colin’in *Öteki’nin Sinemaları: Ortadoğu ve Orta Asya Sinemalarında Kişisel Bir Yolculuk* (2012) adlı kitapları örnek verilebilir.

Türkiye’de telif edilen ve tercüme kitapların sayısı birbirine yakın olmakla birlikte Avrupa ve Hollywood sinemalarına ilişkin kitaplar belirgin bir biçimde fazladır. Bu sinemalar dışında en göze çarpan ülke İran Sineması’dır. İran Sineması’nın 1990’larda Avrupa film festivallerinden başarıyla dönmesi, 2010’lar itibarıyla de Oscar ödülleri kazanması tez ve kitap yayımında rotayı İran’a çevirmektedir. Avrupalı film yazarları ve düşünürlerin de İran Sineması’na ilgilerinin artması

-örneğin Jean-Luc Nancy’nin *Filmin Apaçıklığı Abbas Kiyarüstemi* (2013) kitabı-Türkiye akademiasının ilgisini de aynı yöne çeker.

Tablo 4. Yayınlanma Tarihine Göre Türkiye’de Ülke Sineması ile İlgili Kitap Sayıları ve Tercüme ile Telif Sıklıkları

Yayın Yılı	Kitap			%
	Telif	Tercüme		
1947		1	1	1,3
1960	1		1	1,3
1966		1	1	1,3
1977	1		1	1,3
1986	2		2	2,7
1989	1	1	2	2,7
1990		1	1	1,3
1993	1	1	2	2,7
1994	1		1	1,3
1996		1	1	1,3
1997	3	1	4	5,3
1998	1		1	1,3
2001	1		1	1,3
2003	2	1	3	4,0
2004	3	3	6	8,0
2005	2	1	3	4,0
2006		1	1	1,3
2007	2	2	4	5,3
2009	1	1	2	2,7
2010	2	2	4	5,3
2011	1	6	7	9,3
2012	1	3	4	5,3
2013	1	2	3	4,0
2014	3		3	4,0
2015		1	1	1,3
2016	3	4	7	9,3
2017	1		1	1,3
2018		2	2	2,7
2019	3	1	4	5,3
2020	1		1	1,3
Toplam	38	37	75	100

Tablo 4’e bakıldığında 1947-2021 yılları arasındaki dönemde, ülke sineması üzerine telif ve tercümelerin birbirine yakın olduğu, toplam kitap sayısının 75, telif kitapların tercümeden bir adet fazla olduğu görülmektedir. Ülke sinemasıyla ilgili sınırlı sayıdaki kitap basımı 1990’lı yıllardan sonra artmıştır. Ulusal Tez Merkezi

verilerine göre ülke sineması ile ilgili ilk kitap 1947 yılında yayınlanmıştır. Ülke sineması ile ilgili kitaplar doğrudan kitap başlığı üzerinden konulmayıp konu edinmesi itibariyledir. 1947-2021 tarihleri arasında ülke sinemasını konu edinen 75 kitap yayınlanmıştır. Yukarıda değindiğimiz gibi ülke başlığıyla çıkan çalışmaların erken dönemde yapılmadığı görülmektedir. Sinema tarihi ve akımlarının anlatıldığı ve genellikle çevirilerin hâkim olduğu anlatılarda, ülke sinemaları az sayfa sayılarıyla dahil olmaktadır.

Tablo 5. Hangi Ülke ve Bölge Sinemalarını Konu Edindiğine Göre Kitaplara Ait Sıklıklar

Yayınlanan Kitap Sayısı	Teması
Hakkında 1 çalışma yapılan	Kore Sineması, Akdeniz Sineması, Afrika Sineması, Balkan Sineması, Filistin Sineması, Macar Sineması, İngiliz Sineması
Hakkında 2 çalışma yapılan	Alman Sineması, Japon Sineması, İtalyan Sineması, Orta Asya / Türk Cumhuriyetleri, Avrupa Sineması
Hakkında 3 çalışma yapılan	Sovyet Sineması / Rus Sineması, Üçüncü Sinema / Üçüncü Dünya Sineması / Latin Amerika, Ortadoğu Sineması, Asya / Uzakdoğu Sineması
Hakkında 5 çalışma yapılan	Fransız Sineması
Hakkında 7 çalışma yapılan	İran Sineması
Hakkında 15 çalışma yapılan	Amerikan Sineması / Hollywood
Hakkında 20 çalışma yapılan	Sinema Tarihi / Akımları

*Erken dönem yayınlanan sinema tarihi kitaplarında ulusal sinema ve ülke sineması başlıkları olduğu için listeye dahil edilmiştir.

Türkiye’de ülke sinemalarının anlatıldığı ana başlık, sinema tarihi ve akımlardır. Çeviri kitaplarının ülke sinemalarına bakışları, merkez ve periferi denklemindedir. Merkezde Hollywood ve Avrupa ülkeleri bulunurken ülke sinemaları ise “diğer ülke sinemaları” başlığıyla ele alınmaktadır. Bu kapsamın dışında en çok çalışılan ülke sineması Amerikan Sineması/Hollywood’dur. Tezlerdeki yayın sıralamasına yakın bir tablo ortaya çıkmaktadır. Kitap çalışmalarına bakıldığında en fazla çalışılan ikinci ülke ise İran’dır. Batı dışı çalışılan ilk ülke sineması da İran Sineması’dır.

Tablo 7. Yayınlanma Tarihine Göre Türkiye’de Ülke Sineması ile İlgili Tercüme ve Telif Kitapların Konu Tercihleri

Kitap Temaları	Tercüme	Telif
Sinema Tarihi /Akımları	11	9
Amerikan Sineması / Hollywood	8	7
İran Sineması	2	5
Fransız Sineması	3	2
Sovyet Sineması / Rus Sineması	2	1
Avrupa Sineması	2	-
İtalyan Sineması	-	2
Alman Sineması	1	1
Üçüncü Sinema / Üçüncü Dünya Sineması / Latin Amerika	2	1
Ortadoğu Sineması	-	3
Orta Asya / Türk Cumhuriyetleri	-	1
Asya / Uzakdoğu Sineması	2	1
Filistin Sineması	1	-
Balkan Sineması		-
İngiliz Sineması		1
Macar Sineması		1
Japon Sineması		2
Kore Sineması		1
Akdeniz Sineması		1
Afrika Sineması		1

*Colin, G. D.’nin (2012) *Öteki’nin Sinemaları: Ortadoğu ve Orta Asya Sinemalarında Kişisel Bir Yolculuk* (Çev. Maral Jefroudi) adlı kitabının karşılaştırma içermesi nedeniyle, kitap, tabloda hem Ortadoğu hem de Orta Asya kısmına 1’er adet olarak işaretlenmiştir.

Sonuç

“Ulusal Sinema” ve “Ülke Sineması” kavramları, sömürsüzleşme (dekolonizasyon) süreçlerinde ve bağımsızlık sonrasında kullanılmakta olup şimdilerde postyapısalcı etkiyle birlikte kavramların geçerlilikleri tartışmaya açılmıştır. Ülke sinemaları, büyük festivallerin pavyonlarında kendilerine stand bulan ve festival seçme kriterlerince belirlenmiş bir seçkiyle görücüye çıkmaktadır. Ülke sinemalarının festivaller aracılığıyla dolaşıma girmesi nedeniyle “festivalin ulusal sinemaları” olarak da görülebilir. Festivalin çerçevelemediği ulusal sinemalar ise ülke sineması kitaplarında ele alınmamaktadır. Ülke sineması, böylelikle festival

parantezinde ya da Hollywood gibi güçlü dağıtım ve gösterim tekellerinin güçlü yapımları altında kendine has ışığını gösterememektedir.

Sinema tarihi konu edildiğinde özellikle Benedict Anderson üzerinden sinema ve milliyet arasındaki ilişkinin tahayyül edildiğini, inşa edildiğini söyleyenlerle milliyetin bir olgu olarak sinemadan önce var olduğunu belirtenler arasında ciddi bir tartışma bulunmaktadır. Sinemanın ulusal niteliklerle ortaya çıktığını savunan anlayış ulusal sinemayı merkeze almakta, sinemalarını kendi ulusal kimlikleriyle, Alman Sineması, Türk Sineması gibi, öbekleştirerek kullanmaktadır. I. Dünya Savaşı öncesinde dünyada çekilen filmler, özellikle tarihsel bir hikâye anlatan büyük bütçeli yapımlara sahip olanlar, örneğin Rusya’da *Tryokhsotletie tsarstvovaniya doma Romanovykh* (1913), İtalya’da *Cabiria* (1914), ABD’de *The Birth of a Nation* (1915) filmleri güçlü bir ulusal sinema olarak; çoğu zaman da milliyetçiliğin kurgusal olarak ortaya çıktığını savunanlar için birer örnek sayıldı. Ancak yapımların çoğu bir uyarlama olduğu göz önüne alındığında, meselenin ülke edebiyatı ya da diğer ifade biçimleriyle ilgili olduğu görülmektedir. “Ülke Sineması” ve “Ulusal Sinema” ifadeleri birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Bunun nedeni ulus devletlerin kurulmasından sonra kendi sinemalarını üretmeleridir.

I. Dünya Savaşı başladığında Avrupa uluslarının kendi içinde mücadelesi, emperyal dağıtım ağını ABD lehine çevirdi. Bu tarih ABD’nin film ihracını, bir daha geriye döndürülemeyecek denli artırdı. Almanya’nın ekonomik olarak çöküşü, buna bağlı olarak UFA gibi büyük stüdyoların zayıflaması ve büyük ABD yapım şirketleri olan Metro, Warner Bros. ve Paramount gibi şirketlerin Avrupa’daki büyük stüdyoları almaya başlaması, bu süreçte etkili oldu.³⁴ Ancak Amerika, şirket kapitalizmini somutlaştıran, ülke ismiyle değil büyük bir kurumsal varlığıyla -Hollywood- öne çıkmaktadır. İngilizce konuşulan dünyada, İngiltere “British Cinema” olarak hem ulusallığı hem de sömürgeciliği karşılayan ismiyle anılmaktadır. Ulusal sinemayı belirleyen en önemli kırılma, “ses”in sinemaya dahilidir. Sesin sinemaya gelmesi dili görünür hale getirmekte, görünür hale gelen dil ise dublajı ve altyazıyı gerektirmektedir. Ülke sinemaları da büyük ölçüde varlık sebeplerini sesin sinemaya dahil olmasıyla göstermektedir. Buna ek olarak kendi sinemasının “sesini” henüz çıkaramayan ülkelerin, bağımsızlıklarını kazandıktan sonra film üretmesiyle 1960’lı yıllarda, ulusal ve ülke sinemaları konuşulmaya başlandı. Bunun temel nedenlerinden birisi ise küresel siyasetteki değişimler olmaktadır. “Batı 1837’yle 1897 arasında dünyanın geri kalanının hepsi üzerindeki üstünlüğünü tesis etmeyi bitirmişti”.³⁵ II. Dünya Savaşı sonrasına kadar sürecek bu durum, daha sonra kendi varlıklarını sömürgeci tahakküm ya da kültürel egemenlik altından

34 T. J. Saunders, *Hollywood in Berlin: American Cinema and Weimar Germany*, University of California Press, 1994, s. 73.

35 A. Toynbee, *İnsan Soy ve Toprak Ana Dünyanın Öyküsel Bir Tarihi*, çev. Ahmet Aybars Çağlayan, İstanbul: Ayrıntı, 2021, s. 11.

kurtarma süreciyle birlikte ülke sinemaları kendi tema ve dillerini bulmaya çalıştı. Bu kurtulma sürecinin de etkisiyle 1960’lar, sinema literatüründe ülke sinemalarına ayrı başlıklar açıldığı yıllar olmaktadır. Pek çok sinema tarihi kitabında bu durum “diğer ülke” ve “başka ülke”ler başlıklarıyla çalışılmıştır. Ancak diğer ülke kavramı, yine merkez ve çevre ülke kavramlarını kültürel olarak haritalandırma işleviydi. Aynı zamanda “bağlantılandırılma” denilen başka bir sınıflandırmayı da beraberinde getirdi.

Bağlantılandırma, eski sömürge ile sömürgecinin ya da kültürel hegemonya kuran ülke ile “pre-modern” ülke arasında varsayımsal ilişkilere dayanmaktadır. Bu kavramla birlikte hiyerarşik ilişkinin bağımsızlıkla kopmadığını, kültürel-ekonomik olarak devam ettiği ifade edilmektedir. Ülke sinemaları da bu kavramın getirdiği bağlam üzerinden yorumlanmakta, dünya sineması ya da sinema tarihi kitaplarında “diğer ülke” demekle hem bilinmezlik hem de “esas ülke”nin gölgesinde olduğu anlamı verilmektedir.

Ülke sinema kitaplarında görülen bu durum, Batılı kanonların temel alınmasıyla oluşmaktadır. Modernite üzerinden gelişen iki temel varsayım “fark ve kopuş”tur.³⁶ Bu varsayımlar ülke sinemalarında tarihin faileri ve madunları üzerinden bir okuma yapma yanılığı oluşturmaktadır. Fark, Batı’nın diğerinden farklı yönlerine, kopuş ise diğerlerinin batıdan ayrılan yönlerine odaklanmaktadır. 1980’li yıllarda kültürel incelemeler ve postkolonyalizm çalışmalarının etkisiyle ve İngilizce akademik evren dolayısıyla küreselleşme teorileri, ırk, sınıf, melezlik, diaspora, aksan gibi bir takım anahtar kelimeler dolaşıma girdi. Ancak bu minvalde bir ülke sineması henüz İngilizce yazında ve Türkiye’de gelişmemiştir.

Ülke sinemalarıyla ilgili görülen bir diğer eğilim de ülke sinemalarını bulunduğu kıta üzerinden anlatma girişimleridir. Latin Amerika Sineması, Afrika Sineması gibi pek çok çalışmayı, ülke sinemalarının antolojisi gibi istiflemek söz konusudur. Kıta üzerinden ülke sineması yazını ise kıtanın genel özellikleriyle yorumlanmaktadır. Bunun temel nedeni ise Türkiye’de ülke sinemalarıyla ilgili çalışmaların azlığıdır.

Türkiye’de ülke sinema çalışmalarına ilişkin ilk kurumsal çabalar, “Kulüp Sinema 7” ve “Sinematek”e aittir. Sinematek’in hazırladığı film gösterim programları yönetmen seçkisi de dahil olmak üzere ülke sinemalarının adlarını da içeren genel gösterimlerdir. Sinematek grubunun çıkardığı *Yeni İnsan Yeni Sinema* dergisinde de ülke sinemalarına yer verilmesiyle Türkiye’de ortaya çıkan ülke sinemalarına ilginin aynı dönemlere denk gelmesi arasında doğru orantılı bir ilişki bulunmaktadır. Paris Sinemateki’nde bulunan isimlerin ön ayak olması, Türkiye’de bir kısım yazar ve yönetmenlerin desteğiyle kurulan Türk Sinemateki, kendisine kaynaklık eden Sinematek grubunun gösterim programlarını Türkiye’ye taşımaktadır. Ülke

36 G. K. Bhambra, *Moderniteyi Yeniden Düşünmek, Post-Kolonyalizm ve Sosyolojik Tahayyül*, çev. Özlem İlyas, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015, s. 1.

sinemaları ve yönetmenler sineması seçkileri, Fransız Sinemateki'nde başlatılıp Türkiye'ye de uzanmaktadır. Bu yönüyle Türkiye'de, farklı ülke sinemalarını keşfetmek için önemli bir zemin olan sinematek, aynı zamanda ülke sinemalarına bakışta da etkili olmuştur. Beğenin Fransa üzerinden tesis edilmesi, aynı zamanda ülke sinemalarını değerlendirirken de orayı esas alan entelektüel zümre üzerinden bir hiyerarşi oluşturacaktır. 1990'lara kadar devam eden bu eğilim, yerini daha çok İngilizce ile yapılan araştırmalara bırakacaktır.

Ülke sineması değerlendirmelerinde öne çıkan eğilim ise biçimsel özellikleri, film dili gibi film içi unsurlarla anlatmak, gözardı ederek ilgili ülkenin politik, tarihsel süreci içerisinde bir anlatı kurulmasıdır. Bu okuma biçimi ise zorunlu olarak, o dönem içinde etkili olan bir olay ya da düşünce etrafında gerçekleşmektedir. Hollywood ve Sovyet Sineması, Soğuk Savaş dönemi boyunca karşıtlıklar üzerinden okunmakta, Alman Sineması ise geçmişteki nazi izleri, baskıları üzerinden değerlendirilmektedir. Avrupa dışı sinema üzerindeki genel eğilim ise sol düşünce yorgunları tarafından, yeni bir umut olma ihtimalini vaat eden üçüncü sinema odaklı olmakta ya da üçüncü dünya merkezli "bilinmeyen sinemalar"ı keşfedici bir tutum neden olmaktadır.

Ülke sineması 1990'lı yıllarda yazılan akademik tezlerin uğrak konularından birisi olmaktadır. 1980'li yıllarda yazılan "Japon Sineması" başlıklı tezde odak noktası Akira Kurosawa iken, Ertan Yılmaz'ın "Amerikan Sinemasında Savaş ve Vietnam Filmleri, Sinema Toplumbilimi Açısından" başlıklı yüksek lisans teziyle birlikte ülke sinemalarını okuma biçimleri, toplumsal, siyasal açıdan sürdürülmektedir. Bir nevi "bağlantılı tarihler" oluşturularak yazılan tezlerde, ülke sinemasını var eden başka bir sinema ya da egemenlik ilişkisi kuran ya da kurmaya çalışan ülkelerle bir arada ele alınmaktadır. Tek başına bir Japon Sineması ya da ülke sinemasının bir dönemi yerine, karşılaştırmalı okumalarla genişletilen bir ülke sineması literatürü daha belirgindir.

Ülke sinemalarıyla ilgili yapılan çalışmalarda genel olarak Türk Sineması'yla ilgili karşılaştırma kısımları bulunmamaktadır. Kıyaslama tez çalışmalarında bir eksiklik olarak düşünülmesi de Türk Sineması'nın gelişimine ilişkin küresel ya da bölgesel bağlam bir yönüyle göz ardı edilmemektedir. Türk filmlerinin değerlendirilmesi, tasnif edilmesi komşu bölge ve ülke dinamiklerinden soyutlanmakta, o dönem cari olan Avrupa sanat sineması olarak değerlendirilen akımlarla benzerlikleri üzerinden bir değerlendirilme yapılmaktadır.

Ülke sinemalarındaki yayınlarda en önemli artış hiç şüphesiz sinema bölümlerinin kurulmasıyla, dolayısıyla başta iletişim fakültelerinin ders müfredatında dünya sineması derslerinin verilmeye başlanmasıyla sağlanmıştır. Dünya sinemasının doğal olarak kamusunu oluşturan akademisyenlerin ve öğrencilerin varlığı, bu yöndeki çalışmaları çoğaltmaktadır. Lisansüstü bölümlerin açılmasıyla birlikte ülke sineması odaklı çalışmaların çeşitlenmesi, referans kaynak ihtiyacı, ülke

sineması literatürünün genişlemesini sağlayan bir başka etmen olmaktadır. Ayrıca akademik dergilerdeki yayınlarla birlikte dünya sineması kapsamında farklı ülke sineması çalışmalarına yönelik ilgiyi de kayda değer biçimde pekiştirmektedir.

Kaynakça

- Adorno, T. W., *Kültür Endüstrisi- Kültür Yönetimi*, çev. Elçin Gen, Nihat Ülner, Mustafa Tüzel, İstanbul: İletişim, 2020.
- Akay, İ., “1961’de Dünya Sineması”, *Varlık Yıllığı*, 1962, s. 91-92.
- Akerson, C., “Sovyet Sineması: Dil ve Kültür Ayrımları Olan 14 Merkezde Her Yıl 1500 Kadar Film Hazırlanıyor”, *Milliyet Sanat Dergisi*, sayı 263, 6 Şubat 1978, s. 14-16.
- Abisel, N., “İngiliz Sineması Üzerine Notlar”, *AÜ Basın Yayın Yüksek Okulu Yıllığı*, sayı 7, 1982, s. 1-22.
- Ahmad, A., “Jameson’s Rhetoric of Otherness and the ‘National Allegory’”, *Social Text*, sy. 17, Sonbahar, 1987, s. 3-25.
- Bhambra, G. K., *Moderniteyi Yeniden Düşünmek, Post-Kolonyalizm ve Sosyolojik Tahayyül*, çev. Özlem İlyas, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015.
- Baudrillard, J., *Amerika*, çev. Yaşar Avunç, İstanbul: Ayrıntı, 2012.
- Berlinale, <https://www.berlinale.de/en/world-cinema-fund/home/profile.html>
- Evren, B., *Başlangıcından Günümüze Türkçe Sinema Dergileri*, İstanbul: Korsan Yayıncılık, 1993.
- Güvemli, Z., *Sinema Tarihi*, İstanbul: Varlık Yayınları, 1960.
- Gökçek, Y. Z., “Türkiye’de Sinema Bölümlerinin İlk 10 Yılı (1982-1992) ve Film Çalışmalarının Yönelimleri”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 2020, c. 18, sy. 36, s. 713-732.
- Higson, A., *English Heritage, English Cinema, Costume Drama Since 1980*, New York: Oxford University Press, 2003.
- Frey, H., *Nationalism and the Cinema in France: Political Mythologies and Film Events, 1945-1995*, New York: Berghahn Book, 2016.
- Gündeş, S., *Sinema Kaynakçası*, İstanbul: Der Yayınları, 2000.
- Jameson, F., “Third-World Literature in the Era of Multinational Capitalism”, *Social Text*, Güz 1986, sy. 15, s. 65-88.
- Kirel, S., “Küresel Seyircilik, Hollywood ve “Öteki” Sinemalar Bağlamında İran Filmlerinin Konumlandırılması”, *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, sy. 4, 2006, s. 51-69.
- Miller, T. vd. (eds.), *Küresel Hollywood-(Ekonomi-Politik)*, çev. Selim Türkmenoğlu, Yusuf Can Ekinci, Zahit Atam, İstanbul: Doruk, 2012.
- Longxi, “The Relevance of ‘Weltliteratur’”, *Poetica*, c. 45, 2013, s. 241-247.
- Oskay, Ü., *Çağdaş Fantazya*, İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2014.
- Pizer, J. D., “Goethe’s World Literature Paradigm: From Uneasy Cosmopolitanism to Literary Modernism”, *A Companion to World Literature*, Ken Seignourie vd. (eds.), Wiley-Blackwell, 2020.
- Sadoul, G., *Histoire Cinema Mondial Origines Jours*, Paris: Flammarion, 1949.

- Okumuş, F., “Sinema Tarihyazımına Farklı Bakmak ve Türk Sineması Tarihyazımı için Yöntem Arayışı”, Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi, 2010.
- Onaran, O., *Türkçe Sinema Yazıları Kaynakçası (1960-1984)*, Ankara: Esda, 1986.
- Onaran, A. Ş., *Türk Sineması*, İstanbul: Kitle, 2015.
- Özön, N., *Ansiklopedik Sinema Sözlüğü*, İstanbul: Arkın Kitabevi, 1958.
- Özön, N., *Türk Sineması Tarihi (1896-1960)*, İstanbul: Doruk, 2010.
- Saunders, T. J., *Hollywood in Berlin: American Cinema and Weimar Germany*, University of California Press, 1994.
- Saydam, B., “Türkiye’de Sinema Tarihyazımının Gelişim Süreci”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, c. 18, sy. 36, 2020/2, s. 425-472.
- Temple, M. ve M. Witt, *The French Cinema Book*, London: British Film Institute, 2018.
- Thompson, K., *Exporting Entertainment: America in the World Film Market 1907-1934*, London: British Film Institute, 1985.
- Toynbee, A., *İnsan Soyü ve Toprak Ana Dünyanın Öyküsel Bir Tarihi*, çev. Ahmet Aybars Çağlayan, İstanbul: Ayrıntı, 2021.
- Ulakbim, 2021, <https://cabim.ulakbim.gov.tr/bibliyometrik-analiz/>
- Ulusoy, N., “Sinematografik Üretimi Düzenleyen Bir Kamu Kuruluşu Olarak Centre National De La Cinematographie’nin Gelişmekte Olan Ülkelerin Sinemalarına Yaklaşımı”, *Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 2007, c. 12, sy. 12, s. 171-176.
- Zaim, D., “Odaklandığın Şey Gerçeğindir: Türkiye Sineması, Alüvyonik Türk Sineması ve Uluslararası Kabul - 1. Bölüm”, *Altyazı*, sy. 78, 2008, s. 48-55.

Ülke Sinemaları Bibliyografyası (Yıllara Göre)

Yüksek Lisans Tezleri

- Yıldız, S. “Japon Sineması ve Akira Kurosawa”, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 1988 (Dan. Âlim Şerif Onaran).
- Yılmaz, E., “Amerikan sinemasında savaş ve Vietnam filmleri: Sinema Toplumbilimi Açısından”, Dokuz Eylül Üniversitesi, 1990 (Dan. Faruk Kalkan).
- Toklu, A., “Belgesel Sinema ve Anglo-Sakson Belgesel Sineması”, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 1991 (Dan. Âlim Şerif Onaran).
- Atakani, S. M., “Sessiz Sinemada Fransız Güldürüsü”, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 1991 (Dan. Âlim Şerif Onaran).
- Özdemir, B. A., “Çağdaş Macar sinemasında Istvan Szabo”, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 1992 (Dan. Mutlu Parkan).
- Dinçer, O., “Avrupa Topluluğu’nda Sinema”, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 1992 (Dan. Oğuz Makal).
- Önal, H., “1980 sonrası ABD sineması ve yeni eğilimler”, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 1994 (Dan. Faruk Kalkan).
- Tunç, A., “Sinemasal Bir Tür (Genre) Olarak Melodrama Genel Bakış: Hollywood Özelinde Aile Melodramına Yaklaşımlar”, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 1995 (Dan. Seçil Büker).

- Akhun, Ö. Z. B., “Amerikan Fantastik Sinemasında Kendini Yineleyen Motifler”, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 1995 (Dan. Mutlu Parkan).
- Günay, T., “Cinematic Realism and Digital Special Effects in Hollywood Cinema”, Bilkent Üniversitesi, Ankara, 1996 (Dan. Bülent Özgüç).
- Yavuz, B., “Alman Sinemasında Bireysel ve Toplumsal Sorunların Estetik Yansımaları”, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 1996 (Dan. Mutlu Parkan).
- Mohammadi, M., “Amerikan Sinemasında Popülerleşme Açısından Western’ler”, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 1999 (Dan. Ünsal Oskay).
- Kılınçarslan, Y., “Dışavurumcu Alman Sinemasında Simgencilik”, Ege Üniversitesi, İzmir, 1999 (Dan. Zafer Özden).
- Balcı, B., “Amerikan Bilim Kurgu Sinemasındaki Muhafazakâr Değerler”, Ege Üniversitesi, İzmir, 2000 (Dan. Nimet Önür).
- Girginkoç, D., “Amerikan Sinemasında Kara Film”, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2000 (Dan. Oğuz Onaran).
- Par, A. T., “İtalyan Yeni Gerçekçi Sinemasının Türk Sinemasına Yansımaları”, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2001 (Dan. Ünsal Oskay).
- Saliji, S., “Eski Yugoslavya’da Zihniyet ve Sinema İlişkisi”, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2001 (Dan. Oğuz Adanır).
- Ilgaz, A., “Amerikan Sinemasında Basmakalıp Tipleme”, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2001 (Dan. Nurçay Türkoğlu).
- Aetbaeva, F., “Başkörtöstan Sineması”, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2001 (Dan. Şükran Esen).
- Olgundeniz, S. S., “Amerikan Sineması ve Türk Sinemasında Kadının Sunumu”, Ege Üniversitesi, İzmir, 2002 (Dan. Nimet Önür).
- Yaren, Ö., “Devrim Sonrası İran Sineması Muhsin Mahmelbaf Örneği”, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2002 (Dan. Beybin Kejanlıoğlu).
- Baygaliyeva, A., “Sovyet Sineması ve Çok Uluslu Sovyet Sinemasında Bir Yönetmen: Tölömüş Okeyev”, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2003 (Dan. Battal Odabaş).
- Yalçın, E., “Dogma/Dogme 95: Manifesto for Contemporary Cinema and Realism”, Bilkent Üniversitesi, Ankara, 2003 (Dan. Andreas Treske & John Robert Groch).
- İdacıtürk, E., “Amerikan Bağımsız Sineması ve John Cassavetes”, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2003 (Dan. Zühal Çetin).
- Sivas, A., “Yeni Gerçekçilik Sonrası İtalya Sineması”, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2003 (Dan. Esra Biryıldız).
- Dilanova, L., “Azerbaycan Sineması”, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2003 (Dan. Seçil Büker).
- Özbanazi, O. O., “Çağdaş Hollywood Bilim Kurgu Sinemasında Görsel Etkiler ile Yaratılan Sinemasal Gerçeklik”, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2004 (Dan. Oğuz Onaran).
- Oluk, A., “Klasik Anlatı Sineması (Hollywood Sineması Bağlamında)”, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2004 (Dan. Oğuz Adanır).
- Javarli, R., “Sovyetler Birliği Döneminde Egemen İdeolojinin Azerbaycan Sinemasına Yansımaları”, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2004 (Dan. Şükrü Künüçen).

- Tuna, Y., "2000'li Yıllar Hollywood Sinemasında Mitolojik Öğelerin Temsili, Ege Üniversitesi, İzmir, 2004 (Dan. Konca Yumlu).
- Karamollaoğlu, A., "Doksanlı Yıllar ve Sonrasında Hollywood Sinemasında Eril Narsizm ve Fallik Karakter Temsilleri", Ege Üniversitesi, İzmir, 2004 (Dan. Zafer Özden).
- Şengül, A. F., "Cinema and Representation in International Relations: Hollywood Cinema and The Cold War", ODTÜ, Ankara, 2005 (Dan. Necati Polat).
- Büyükyıldırım, E., "Çağdaş Hollywood Sinemasında Avrupa Filmlerinin Yeniden Çevrimi", Ankara Üniversitesi, Ankara, 2005 (Dan. Nejat Ulusay).
- Atakan, D., "Representation of Women in Post-Revolutionary Iranian Cinema", Bilgi Üniversitesi, İstanbul, 2006 (Dan. Tuna Erdem).
- Güler, H., "Humeyni Sonrası İran Sinemasında Kadın", Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2006 (Dan. Şebnem Gülfidan).
- Kanat, F., "İran Sinemasında Kadın: Kadın Temsili ve Kadın Yönetmenler", Ankara Üniversitesi, Ankara, 2006 (Dan. Nejat Ulusay).
- Yılmaz, H., "Latin Amerika'da Sinema ve Toplum: 1960'ların Sinema Hareketleri ile 1995 Sonrası Yeni Sinemanın Karşılaştırılması", Ankara Üniversitesi, Ankara, 2007 (Dan. Nejat Ulusay).
- Ali, S., "Makedon Sinemasında Ötekinin Sunumu: Makedon Sinemasında Öteki Olarak Türk", İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2007 (Dan. Battal Odabaş).
- Gürses, İ., "Kültürel Ekoloji Olarak Sinema: Avrupa Sineması Üzerine İncelemeler", Ege Üniversitesi, İzmir, 2007 (Dan. Nevzat Kaya).
- Mambetaliyev, S., "Bağımsızlık Öncesi ve Sonrası Kırgız Sineması ile Kırgız Edebiyatı Etkileşimi", Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Bişkek, 2007 (Dan. Kadir Ömürkulov).
- Aliyev, R., "Sovyet Dönemi ve Bağımsızlık Sonrası Azerbaycan Sineması: İdeolojik Bir Bakış", Ankara Üniversitesi, Ankara, 2007 (Dan. Nejat Ulusay).
- Sönmez, I., "Avrupa Sineması, Kültürel Karşılaşmalar ve Kimlik Sorunları", Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2007 (Dan. Nurçay Türkoğlu).
- Zıraman, Z., "1990 Sonrası Japon Korku Sinemasında İntikamcı Ruh Ögesi", Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2007 (Dan. Zühal Çetin Özkan).
- Karakurt, E. T., "Latin Amerika Geleneğinde Brezilya Sineması", Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2007 (Dan. Ahmet Şahinkaya).
- Erdem, C. Y., "Breaking Binaries: A Critical Approach to The Fifth Generation Chinese Cinema", Bilkent Üniversitesi, Ankara, 2008 (Dan. Mahmut Mutman).
- Rahimi, M., "Afganistan'da Sinemanın Bir Propaganda Aracı Olarak Kullanılması", Gazi Üniversitesi, Ankara, 2008 (Dan. Hale Künuçen).
- Camankulov, R., "Kırgız Belgesel Sinemasında Propaganda", İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2008 (Dan. Ceyhan Kandemir).
- Yılmaz, D., "Gürcü Sineması ve Tengiz Abuladze", Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2008 (Dan. Zühal Çetin Özkan).
- Erkan, H., "Hollywood Sinemasında Kültürel Temsil ve Oryantalizm", Gazi Üniversitesi, Ankara, 2008 (Dan. Seçil Bükler).

- Taşkan, Y., “Amerikan Korku Sinemasında Kadına Yönelik Dinsel İçerikli Şiddetin Psikanalitik İncelemesi”, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2008 (Dan. Ragıp Taranç).
- Çatalkaya, M., “Doksanlı Yıllar ve Sonrası Fransız Sineması”, Ege Üniversitesi, İzmir, 2009 (Dan. Konca Yumlu).
- İnce, G., “Örnek Çözümlerle Türkiye ve İtalya’da Politik Sinema”, Ege Üniversitesi, İzmir, 2009 (Dan. Güliz Uluç).
- Çoban, O., “İtalyan Sinemasının Tarihe Bakışı”, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2009 (Dan. Battal Odabaş).
- Eğilli, B., “Alman Dışavurumculuğu ve Toplumsal Kökenlerinin İncelenmesi”, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2010 (Dan. Serpil Kirel).
- Türkgülü, İ., “2000’li Yılların Hollywood Sinemasında Düşman Kavramı”, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2010. (Dan. Ayşen Gül).
- Yergebekov, M., “Ulus-Devlet İnşa Sürecinde Sinema: Bağımsızlık Sonrası Kazak Sineması Örneği”, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2010 (Dan. Beybin Kejanlıoğlu).
- Gökşar, Ö. A., “Kore Sineması ve Hollywood ve Yeniden Çevrim’e Yöneliş: Siwora-The Lake House Filmlerinin Karşılaştırılması”, Kocaeli Üniversitesi, İzmit, 2010 (Dan. Nigar Pösteği).
- Kocabaylıoğlu, D., “Polonya Ahlaki Kaygı Sinemasında Sistem Eleştirisi”, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2010 (Dan. Zeynep Çetin Erus).
- Parlayandemir, G., “Türk Sinemasının Endüstriyel Yapısının Amerikan Sinemasının Endüstriyel Yapısı ile Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi”, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2011 (Dan. Esra Biryıldız).
- Karamuço, B., “Yugoslavya Sinema Tarihinde Siyah Dalga Dönemi ve Yugoslav Toplumunu Üzerindeki Etkileri”, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul, 2011 (Dan. Asiye Korkmaz).
- Berber, F., “Devrim Sonrası İran’da Sinema Endüstrisi”, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2011 (Dan. Suat Yavuz).
- Ergeşov, M., “Gürcistan ve Kırgızistan Sinemalarının Benzerliği ve Değişikliği”, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Bişkek, 2011 (Dan. Moldoseyt Mambetakunov).
- Songür, S., “Political Cinema in The Middle Eastern Countries and Women”, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul, 2011 (Dan. Berrin Yanıkaya Çoban).
- Gökçek, Y. Z., “Postkolonyal Afrika Sineması”, Beykent Üniversitesi, İstanbul, 2011 (Dan. Oğuz Makal).
- Agayev, R., “Sovyet Dönemi Azerbaycan Sineması ve Propaganda”, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2011 (Dan. Battal Odabaş).
- Süar, S., “Yunanistan Sinemasında Küçük Asya Sorunsalı”, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2011 (Dan. Faik Kartelli).
- Namaz, Y., “11 Eylül Sonrası Amerikan Sinemasında Öteki’nin Sunumu”, Fırat Üniversitesi, Elazığ, 2011 (Dan. Mustafa Yağbasan).
- Öztürk, B., “Filistin’e Sinemadan Bakmak”, Beykent Üniversitesi, İstanbul, 2011 (Dan. Oğuz Makal).

- Yılmaz, H. S., "Amerikan Sinemasına Egemen Mutlu Son İdeolojisi", Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2011 (Dan. Ragıp Taranç).
- Şahin, A., "Çağdaş Çin Sineması'nda Kadının Sunumu: Zhang Yimou", Gazi Üniversitesi, Ankara, 2012 (Dan. Hale Künüçen).
- Bozyer, Ö., "Hollywood Sinemasında Oryantalizm Etkisi ve Doğu Erkekleri İmajı", Karabük Üniversitesi, Karabük, 2012 (Dan. Ömer Say).
- Erensoy, Ş. F., "Hollywood'dan Indiewood'a Amerikan Sinemasının Değişimi", İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul, 2012 (Dan. Sabri Özyaydın).
- Yalınay, D., "1990 Sonrası Hollywood Sineması Romantik Aşk Filmlerinde Aşk Söylemi", Gazi Üniversitesi, Ankara, 2012 (Dan. Gülcan Seçkin).
- Sağır, T. D., "Doğu ve Batı Sineması Karşılaştırması: İran ve Hollywood Sineması", Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 2013 (Dan. Naci İspir).
- Bayol, S., "Tarihsel Süreç İçindeki Melodramın Dünya Sineması Üzerindeki Etkisi ve Türk-İtalyan Sinema Anlayışındaki Yeri", İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul, 2013 (Dan. Cem Kağan Uzunöz).
- Balaban, B., "Comedy and Women in Neorealist Cinema", İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir, 2013 (Dan. Nezih Erdoğan).
- Dossekeyeva, D., "Kazak Sinemasında Kadın Temsilleri (1925 - 2010 Arası Film Örnekleriyle)", Akdeniz Üniversitesi, Antalya, 2013 (Dan. Emine Uçar İlbuğa).
- Yahya, A. M., "Freedom or Suppression: Representation of Women in Nigerian Cinema", Yaşar Üniversitesi, İzmir, 2014 (Dan. Mahmut Çağrı İnceoğlu).
- Sherifi, O., "Arnavutluk Sineması", Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2014 (Dan. Serpil Kirel).
- Sertalp, E., "1990'lar Hollywood Sinemasında Tüketim Toplumu, Erkeklik Krizi ve Şiddet Eleştirisi", Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 2014 (Dan. Çağla Karabağ San).
- Askarova, A., "Sovyet Döneminden Bağımsızlığa Geçişte Özbek Sineması", Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul, 2015 (Dan. Z. Yüksel Aktaş).
- Elnur, A., "1930-1960 Dönemi Amerikan Sineması Metinlerinde Kadınlık ve Erkeklik Temsilleri", Akdeniz Üniversitesi, Antalya, 2015 (Dan. Gönül Demez).
- Ağcaoğlu, A., "Bir İktidar Biçimi Olarak Devlet Kavramı: Erken Dönem Sovyet Sinemasında İktidarın Görünümü", Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2015 (Dan. Gönül Demez).
- Tokatlıoğlu, E., "1960 - 1990 Yılları Arasında Amerikan Korku Sinemasındaki Muhafazakârlık", Kocaeli Üniversitesi, İzmit, 2015 (Dan. Kamuran Mehmet Arslantepe).
- Iamilova, L., "Toplumsal Değişim ve Sinema: Sovyetler Sonrası Rus Sinemasında Sosyal Problemlerin Temsili", Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 2016 (Dan. İrfan Hıdıroğlu).
- Hamidian, S., "Iranian Independent Cinema (The Case of Sohrab Shahid Sales's Cinema)", Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul, 2016 (Dan. Nilay Ulusoy).
- Doğan, E., "Amerikan ve İngiliz Sinemasında Karşılaştırmalı Olarak Darwin ve Darwinizm", Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2016 (Dan. Sabire Soytok).

- Zeynalli, N., “Azerbaycan Sinemasında Toplumsal Dönüşümün Temsili: İbrahimbeyov Filmleri Örneği”, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 2016 (Dan. Gülsüm Depeli).
- Klein, L., “Fransız Popüler Sinemasında Fransız Müslümanların Temsili”, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2016 (Dan. Engin Sarı).
- Şahin, O., “2000 Sonrası Popüler Hollywood Sinemasında Dini Tema ve Örüntüler”, İnönü Üniversitesi, Malatya, 2016 (Dan. Mustafa Arslan).
- Litsa, S., “Yunan Sinemasının İlk Yılları ve Gelişimi”, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul, 2016 (Dan. Asiye Korkmaz).
- Balayeva, N., “Azerbaycan Sessiz Sinema Dönemi”, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2016 (Dan. Zeynep Çetin Erus).
- İncedursun, K., “Jean Baudrillard’ın Simülasyon Kuramı Çerçevesinde 1990 Sonrası Almanya ve Avusturya Sinemalarına Genel Bir Bakış”, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2016 (Dan. Oğuz Adanır).
- Aydın, M. Y., “Sinemaya Sinemayla Bakmak: Devrim Sonrası İran Sinemasında Düşünümsellik”, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2017 (Dan. N. Aysun Yüksel).
- Beyazyüz, S., “Oryantalizm ve Oksidentalizm Kavramları Çerçevesinde 11 Eylül Sonrası Türk Sineması ve Hollywood Sinemasında Öteki Temsilleri”, Selçuk Üniversitesi, Konya, 2017 (Dan. Aytekin Can).
- Taç, G. Y., “Mythological Blondes in Hollywood Cinema: A Feminist Approach”, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul, 2017 (Dan. Nilay Ulusoy).
- Kitnur, S. K., “Kültür Devrimi Sonrası Çin Sinemasında Kolektif Hafıza Olgusu: Yara/Hasar Filmleri”, Ege Üniversitesi, İzmir, 2017 (Dan. Nazım Ankaralıgil).
- Eivazi, F., “İran Belgesel Sinemasında Gerçek ve Gerçekçilik”, Kocaeli Üniversitesi, İzmit, 2017 (Dan. Özgür Velioğlu).
- Vurdu, S. C., “Hollywood Sinemasında Romantik Komedi Türünün Türk Sinemasına Yansması: 2000 Sonrası Filmlerin Karşılaştırmalı Analizi”, Maltepe Üniversitesi, İstanbul, 2017 (Dan. Gülçin Çakıcı Öztürk).
- Eyyubova, A., “Bağımsızlık Sonrası Azerbaycan Sinemasında Toplumsal Yozlaşma: Pencere ve Köpek”, Akdeniz Üniversitesi, Antalya, 2017 (Dan. Gül Yaşartürk).
- Irmak, B., “Avustralya Sineması’nda Türk ve Avustralya Askerinin Temsili”, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2017 (Dan. Ayşen Gül).
- Türkmen, M. Y., “Hollywood Sineması ve İslamofobi: 11 Eylül Sonrası Hollywood Sinemasında İslamofobinin Yeniden Üretimi”, Uşak Üniversitesi, Uşak, 2018 (Dan. Meral Özçınar).
- Zanella, E. S., “Meksika ve Amerika Birleşik Devletleri Arasındaki İlişkilerin Sinemadaki Yansımaları ve Amerikan Sinemasında Meksikalı Stereotipin Analizi”, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2018 (Dan. Battal Odabaş).
- Çevikoğlu, G. E., “A Case Study of Hollywood to Yeşilçam Cross-Cultural Film Remakes”, Bilkent Üniversitesi, Ankara, 2018 (Dan. Colleen Bevin & Kennedy Karpat).
- Attariyan, A., “Representation of Sufism And Death in Hollywood And Iranian Cinema”, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul, 2018 (Dan. Eleni Varmazi).
- Natsheh, E., “Normalization in Palestinian Cinema And The Way to The Oscars”, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul, 2018 (Dan. Erhan Bükler).

- Nezzal, S., "Portrayal of The Palestinian-İsraeli Conflict: Egyptian, Jordanian, and Lebanese Cinema Between 2010-2018", Bilkent Üniversitesi, Ankara, 2018 (Dan. Bülent Mehmet Çaplı).
- Türkyurt, Y. F., "Amerikan Sinemasında Afrika Kökenli Amerikalıların Temsili", Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2018 (Dan. Zeynep Çetin Erus).
- Karakış, E., "Yeni Güney Kore Sinemasında Psikanalizm: Kim Ki-Duk, Lee Chang-Dong ve Park Chan-Wook Filmlerinin Ruhbilimsel Çözümlemesi" Kocaeli Üniversitesi, İzmit, 2018 (Dan. Özgür Velioglu).
- Aydın, A., "20. Yüzyıl Batı Sinemasında Türkiye ve Türk Karşıtı Propagandalar", Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep, 2018 (Dan. Gökhan Gökğöz).
- Hassanov, F., "V. Propp'un Şemasına Göre Hollywood Tür Sinemasının İncelenmesi", İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2018 (Dan. Şükrü Sim).
- Söylemez, S., "Hollywood Sinemasında Türkiye'ye Yönelik Oryantalist Bakışın Sosyolojik Analiz", Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya, 2018 (Dan. Gökhan Göktürk).
- Kdyrmayeva, D., "Ulusal Kazak Sinemasının Kimlik Oluşumunda 1940-1950 Döneminin Etkisi", İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2018 (Dan. Emine Nilüfer Pembecioğlu).
- Gürbüz, İ. H., "İran Sinemasında Kadın Temsili: Samira Makhmalbaf Örneği", İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul, 2018 (Dan. Dilge Kodak).
- Özcan, İ., "Hollywood Sinemasında Kahraman Yaratma ve Algı Yönetimi: Bir Örnek Vietnam Savaşı ve Rambo Filmleri", Maltepe Üniversitesi, İstanbul, 2018 (Dan. Battal Odabaş).
- Yılmaz, Y., "İran İslam Devriminin Sinemaya Yansımaları", Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu, 2018 (Dan. Yahya Mustafa Keskin).
- Kalfaoğlu, S., "Arjantin ve Türk Sineması'nda Polisiye Edebiyat Uyarlamaları: Gözlemlerindeki Sır ve Son Hafriyat Örnekleri", İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2018 (Dan. Hasan Akbulut).
- Gödeoğlu, F., "Ekonomik Kriz Dönemlerinde Dünya Sineması: Alman Sinemasında Noir Film Akımında İmge ve İdeoloji Üzerine Bir İnceleme", İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul, 2019 (Dan. Hüseyin Kazan).
- Tüfenk, A. D., "Modernite Et Image Des Femmes Dans Le Cinema Turc Et Francais Des Annees 1960: Comparaison De Vesikalı Yarım Et Domicile Conjugal", Galatasaray Üniversitesi, İstanbul, 2019 (Dan. Ayşe Toy Par).
- Barakat, S., "How Does Basma Alsharif Introduce A New Discourse to Palestinian Cinema by Using Video Essays?", Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2019 (Dan. Nazmi Ulukat).
- Abbasov, T., "Sovyet Azerbaycan Sinemasında Melodramatik Tahayyül ve Modernleşme", Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul, 2019 (Dan. Umut Tümay Arslan Yeğen).
- Kılıcı, M., "Tarihsel ve Toplumsal Dönüşümler Çerçevesinde İtalya ve Türkiye'de Gerçekçi Sinema", İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul, 2019 (Dan. Mehmet Murat Mengü) .

- Candan, F., “Amerikan Korku Sinemasında Psikanalitik Öğeler: Tekinsiz ve İğrenç”, Ordu Üniversitesi, Ordu, 2019 (Dan. Mehmet Yılmaz).
- Yılmaz, A., “2000-2010 Arası Hollywood Sineması’nda Sanal Karakterlerin Gelişimi”, Ege Üniversitesi, İzmir, 2019 (Dan. Huriye Kuruoğlu).
- Turhallı, Z., “İran Romantik-Komedi Sinemasındaki Kadın Temsilini İranlı Kadın İzleyicilerin Alımlama Biçimleri”, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep, 2019 (Dan. Mustafa Emre Köksalan).
- Krasniqi, K., “Kosova Sineması”, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2019 (Dan. Yusuf Ziya Gökçek).
- Koyuncu, S., “Weimar Sinemasında Korkunun Estetiği”, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2019 (Dan. Emrah Suat Onat).
- Arslan, N., “Devrim Sonrası İran Sinemasında Aile ve Evlilik”, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep, 2019 (Dan. Yücel Karadaş).
- Kartal, H. Y., “Danimarka Sinemasında Kötülüğün Mitolojik Kökenleri: “Bizi Kötülükten Kurtar” (2009), “Cennetin Kapısında” (2009), “Shelley” (2016)”, Kocaeli Üniversitesi, İzmit, 2019 (Dan. Özgür Velioglu).
- Ghanim, J., “Son Dönem Filistin Sinemasında Anlatının Post-Kolonyal ve Madun Çalışmaları Grubu Bağlamında İncelenmesi”, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2019 (Dan. Serpil Kirel).
- Altay, S., “Metinlerarasılık Bağlamında Fantastik Türk ve Amerikan Sineması”, Ordu Üniversitesi, Ordu, 2019 (Dan. Ufuk Uğur).
- Khalilov, H. D., “Azerbaycan Sinemasında Sovyet İdeolojik Propagandası”, Selçuk Üniversitesi, Konya, 2019 (Dan. Vedat Çakır).
- Durmuş, C. B., “21. Yüzyıl Hollywood Sinemasında Eleştirel Distopya, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul, 2019 (Dan. Özlem Güçlü).
- Aytekin, M., “Devrim Sonrası İran Sinemasında Kadın: Behram Beyzayi Filmlerinde Kadının Temsili”, Akdeniz Üniversitesi, Antalya, 2019 (Dan. Emine Uçar İlbuğa).
- Yazıcı, E., “Yunan Sinemasında Yeni Dalga ve Yorgos Lanthimos”, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2019 (Dan. Şükran Esen).
- Dadashova, M., “Sovyet Dönemi Azerbaycan Sineması”, Selçuk Üniversitesi, Konya, 2019 (Dan. Aytekin Can).
- Kule, S., “Yugoslavya’nın Dağılması Sonrası Sırp Ulusal Kimliğinin İnşasında Sinema”, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2019 (Dan. Murat İri).
- Amrat, M., “Ürdün Sinemasında Film Yapımı Sorunu”, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 2019 (Dan. İrfan Hıdıroğlu).
- Karaoğlu, H. İ., “Hint Sinemasının Edebi Kaynakları: Kathāsaritsāgara Örneği”, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2019 (Dan. Korhan Kaya).
- Elboghdadi, A., “Mısır Sinema Filmlerinin İzlerkitle Üzerindeki Etkisi ve ‘Kötü’ Karakterlerin Topluma Yansımaları”, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2019 (Dan. Emine Nilüfer Pembecioğlu).
- Sarıkaya, Ö., “2000 Sonrası Holywood Sineması’nda Postkolonyal Etkiler”, Mersin Üniversitesi, Mersin, 2019 (Dan. Yusuf Gürhan Topçu).

- Malkawi, M. G. İ., “Ürdün Belgesel Sinemasında Sanat Akımları”, Akdeniz Üniversitesi, Antalya, 2019 (Dan. Emine Uçar İlbuğa).
- Sert, H., “Doğu’da ve Batı’da Sanatın Geleneksel Kodları ve Sinema Sanatına Etkileri: Yeni İnan Sineması Örneği”, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas, 2020 (Dan. Onur Taydaş).
- Özçöllü, R., “Third Cinema İn Sub-Saharan Africa: A Multi-Layered And Holistic Seeing Model”, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul, 2020 (Dan. Kaya Özkaracalar).
- Nureeva, M., “Japon Popüler Kültüründe Ölüm Olgusu: Çağdaş Japon Sineması”, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2020 (Dan. Hediye Esra Arcan).
- Tunç, A., “Post-Yugoslav Sinemasında Travma Anlatıları: Toplumsal Hafızada Yugoslavya İç Savaşı’nın Filmlere Yansıması”, Kocaeli Üniversitesi, İzmit, 2020 (Dan. Özgür Velioglu).
- Ghojehbaglou, S. J., “İnan Sinemasında Sansür: Kadın Temsiline Yönelik Çözümleme”, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2020 (Dan. Zaur Mukarram).
- Yazıcı, E. Ş., “1945 Sonrası İtalyan Sinemasında Faşizm Eleştirisinin Estetik Politikası”, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2020 (Dan. Sabire Soytok).
- Pakman, T., “1968 Kuşağı Romantizminin 52. Yılında İtalyan, Fransız ve Türk Sinemasının Toplumsal, Ekonomik ve Siyasi Değişimler İle Sanata Yansıması”, İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul, 2020 (Dan. Cem Kağan Uzunöz).
- Kaya, M., “İrak Savaşı Filmleri Özelinde Hollywood Sinemasında Milliyetçilik”, Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara, 2020 (Dan. Tefik Erdem).
- Kula, T., “Polonya Sinemasında Krzysztof Kieslowski: Dekalog Tv Filminin Göstergebilimsel Analizi”, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2020 (Dan. Mehmet Sezai Türk).
- Demir, T., “Amerikan Hollywood Sinemasında İslamofobi: Keskin Nişancı Film Örneği İncelemesi”, Batman Üniversitesi, 2020 (Dan. Funda Masdar Kara).
- Durul, M., “Shooting And Crying: Representations of Masculinity İn Israeli Cinema / Shooting And Crying: İsrail Sinemasında Erkeklik Temsilleri”, ODTÜ, Ankara, 2020 (Dan. Mustafa Şen).
- Çalışkan, Y., “21.Yy Hollywood Sinemasında Oryantalist Bakış Açısı”, Marmara, İstanbul, 2020 (Dan. Ali Murat Kırık).
- Parçal, C., “Türk ve Amerikan Korku Filmlerinin Psikanalitik Film Eleştirisi İle Değerlendirilmesi: Siccin 5 ve Korku Seansı Örnekleri”, Marmara, İstanbul, 2020 (Dan. Yalçın Lüleci).
- Mammadlı, G., “Azerbaycan Sinemasında Karabağ Savaşı”, İstanbul Aydın Üniversitesi, 2020 (Dan. Cem Kağan Uzunöz).
- Şener, E., “İnan’da Muhalefet ve Sinema: Hatemi Döneminde Sinemanın Muhalef Dili”, Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale, 2020 (Dan. Aznavur Demirpolat).
- Pakman, T., “1968 Kuşağı Romantizminin 52. Yılında İtalyan, Fransız ve Türk Sinemasının Toplumsal, Ekonomik ve Siyasi Değişimler İle Sanata Yansıması”, İstanbul Aydın Üniversitesi, 2020 (Dan. Cem Kağan Uzunöz).
- Yaldır, H., “1980 Sonrası Hong Kong Sinemasında Wong Kar-Wai: Topluma Kadın Üzerinden Bakış”, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2020 (Dan. Şükran Esen).

- Çelik, V., “Japon Mitolojisi Çerçevesinde Japon Animasyon Sineması”, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2020 (Dan. Elif Demoğlu).
- Yazıcı, E. Ş., “1945 Sonrası İtalyan Sinemasında Faşizm Eleştirisinin Estetik Politikası”, Dokuz Eylül, İzmir, 2020 (Dan. Sabire Soytok).
- Uğur, A., “2000 Sonrası Avrupa Sinemasında Kültürel Temsillerin Yansımaları”, Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara, 2020 (Dan. Aydan Özsoy).
- Bal, B., “Estetik Perspektifteki Dalgalanma: Fransız Yeni Dalgası ve Mekân”, Kocaeli Üniversitesi, İzmit, 2020 (Dan. Selma Kayhan Tunalı).
- Ertan, E. L., “Sol Yaka Grubu Filmlerinde Gerçeklik Arayışı: Durağan ve Hareketli Görüntünün Özgün Buluşma Biçimleri”, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2020 (Dan. Ayça Çiftçi).
- Acar, F. O., “Third Cinema Movement As A Virtuality”, Kadir Has Üniversitesi, İstanbul, 2020 (Dan. Bülent Diken).

Doktora Tezleri

- Odabaş, B., “Fransız Siyasal Sineması ve Jean-Luc Godard”, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 1995 (Dan. Âlim Şerif Onaran).
- Daldal, A., “Comparative Cultural And Socio-Political Analysis of Post-War Italian And Turkish Societies in The Context of Realism in Cinema”, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, 2002 (Dan. İlkay Sunar).
- Kabadayı, L., “Toplumsal Cinsiyet ve Film 90`Lı Yıllarda ABD-İspanya -Hong Kong ve Türk Sinemasında Üretilen Filmlerde Toplumsal Cinsiyet Olgusunun Feminist Yaklaşımla İncelenmesi”, Ege Üniversitesi, İzmir, 2004 (Dan. Konca Yumlu).
- Topçu, Y. G., “Sinemada Yeni Yönelimler: Dogma 95 Örneği ve Anlatı Yapısının İncelenmesi”, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2005 (Dan. Seçil Bükler).
- Balcı, B., “1990`lardan Günümüze Amerikan Sinemasındaki Tür Filmlerinde Toplumsal Cinsiyet ve Irk Sunumları”, Ege Üniversitesi, İzmir, 2006 (Dan. Nimet Önür Akgündüz).
- Soytok, S., “Siyasal İslam Sineması Örneğinde İran Sineması”, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2007 (Dan. Oğuz Makal).
- Kılınçarslan, Y., “II. Dünya Savaşı Döneminde Amerikan ve Sovyet Propagandist Canlandırma Sinemasının İdeolojik ve Sanatsal Karşılaştırmalı Analizi”, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Bişkek, 2011 (Dan. Sezer Akarcalı).
- Nafeie, M., “Devrim Sonrası İran Sinemasında Çocuk İmgesinin Genç Kuşak İzleyici Açısından Değerlendirilmesi: Arkadaşın Evi Nerede?, Cennetin Rengi, Sarhoş Atlar Zamanı, Cennetin Çocukları”, İstanbul Üniversitesi, 2012 (Dan. Gülin Terek Ünal).
- Özdemirci, E. G., “Ortak Bellek ve Sinema: 1990 Sonrası Fransız ve Amerikan Sinemasında 68 Kuşağı Nostaljisi”, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2012 (Dan. Esra Biryıldız).
- Laleh, A., “Modern İran Sinemasında İran Edebiyatının İzleri”, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2013 (Dan. Gazi Osman Özgüdenli).

- Barkot, Z., "1990 Sonrası Anaakım Hollywood Sinemasında Özne, Arzu ve Temsil İlişkisi: Temsil Krizinin Sınırları ve Alternatif Arayışları", Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2013 (Dan. Zeynep Çetin Erus).
- Arda, Ö., "Latin Amerika ve Türk Sinemasında Belgesel Sinemanın Üçüncü Sinemada Temsili", İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2014 (Dan. Battal Odabaş).
- Gürkan, H., "1990 Sonrası Dönemde Peter Wollen'in Karşı Sinema Anlatısının Hollywood Sinemasında Değişimi", İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2014 (Dan. Rengin Ozan).
- Çağlıyan, Ç. E., "21. Yüzyıl Amerikan ve Türk Sinemasında Saçma ve Başkaldırı", Ege Üniversitesi, İzmir, 2014 (Dan. Lale Kabadayı).
- Küçük, A. S., "Fantasy, Setting, Narrative Space in The Queer Cinema of The USA (1990s–2010s)", Kadir Has Üniversitesi, İstanbul, 2016 (Dan. Eser Selen).
- Camankulova, R., "Kırgız Belgesel Sinemasında Sosyal Kimliklerin Temsili", Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Bişkek, 2016 (Dan. Cenk Demirkıran).
- Arvas, N., "Hollywood Sinemasında Öteki Sorunsalı Bağlamında Müslüman Kimliği", Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2016 (Dan. Peyami Çelikan).
- Yılmaz, F., "Hollywood Sinemasında Öteki Olarak Ortadoğulu Algısı", İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2016 (Dan. Yücel Bulut).
- Erensoy, Ş. F., "A Cinematic Response to Social Anxieties: The Case of The New French Extremity", Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul, 2017 (Dan. Eleni Varmazi).
- Zor, L., "SSCB Dönemi ve Bağımsızlık Sonrası Orta Asya Türk Devletleri'nde Sinemanın İdeolojik Söylemi: Kazakistan Örneği", Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 2017 (Dan. Aytekin Can).
- Aptourachman, E. B., "İngiliz Sinemasında Thatcher Politikalarının Yansımaları ve Sorunları", Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2017 (Dan. Ragıp Taranç).
- Gökçek, Y. Z., "Üçüncü Sinema'dan Fernando Solanas'a Bakış", Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2017 (Dan. Serpil Kirel).
- Hamarat, A., "Middle East in Hollywood Cinema: Cinematic Representations of The Orient And Orientals", Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 2018 (Dan. Eugene Steele).
- Özkan, Ç. E., "Akılcı Düşüncenin Eleştirisi Olarak Sinemada Absürt: İskandinav Sineması Örneği", Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2018 (Dan. Dilek Tunalı).
- Ulusal, D., "Bellek Bağlamında İran Sinemasında Kadın", Gazi Üniversitesi, Ankara, 2018 (Dan. Mehmet Can Doğan).
- Ünal, B., "Amerikan Sinemasında Gazeteci İmajı", Gazi Üniversitesi, Ankara, 2018 (Dan. Aydan Özsoy).
- Küngerü, A., "Medeniyetler Çatışması Tezi Bağlamında Hollywood Sineması ve İslam", Ege Üniversitesi, İzmir, 2019 (Dan. Güliz Uluç).
- Keşaplı, O., "1990 Sonrası Hollywood Sinemasında Kuzey Amerika Yerlilerinin Temsili", Ege Üniversitesi, İzmir, 2019 (Dan. Lale Kabadayı).
- Büyükbaş, S., "Küreselleşme Bağlamında Hollywood Sinemasının Ulusötesiliği Yeniden İnşası: 2000 Sonrası Hollywood Filmlerinin Göstergibilimsel Analizi", Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2020 (Dan. Peyami Çelikan).

Sevindi, K., "Sovyet Propaganda Animasyonlarında İdeolojik Söylem", Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2020 (Dan. Neşe Kaplan).

Kitaplar (Yıllara Göre)

- Lo Duca, J.-M., *Sinema Tarihi*, çev. Nuri Sarıdoğan, İstanbul: Remzi, 1947.
- Güvemli, Z., *Sinema Tarihi*, İstanbul: Varlık Yayınları, 1960.
- Houston, P., *Çağdaş Sinema*, çev. Dikmen Gürün, İstanbul: KLO Yayınları, 1966.
- Dorsay, A., *Mitos ve Kuşku 1966-77 Arası Amerikan Sinemasına Bakışlar*, İstanbul: Görsel Yayınları, 1977.
- Adalı, B., *Belgesel Sinema: Belgesel Sinemanın Doğuşu, İngiliz Belgesel Okulu ve Türk Belgesel Sineması*, İstanbul: Hil Yayınları, 1986.
- Dorsay, A., *Yönetmenler, Filmler, Ülkeler 1*, İstanbul: Varlık Yayınları, 1986.
- Dorsay, A., *Yönetmenler, Filmler, Ülkeler 2*, İstanbul: Varlık Yayınları, 1989.
- Plakhov, A., *Sovyet Sineması*, çev. Yasemin Giritli İnceoğlu, Suha Çalkıvık, İstanbul: Arena Yayınları, 1989.
- Betton, G., *Sinema Tarihi*, çev. Şirin Tekeli, İstanbul: İletişim Yayınları, 1990.
- Luda, J. S., Martin, M., *Devrim Sineması*, çev. Osman Akınhay) Ankara: Öteki Yayınevi, 1993.
- Erkılıç, G., *Cinema Paradiso Italiano*, Ankara: Spot, 1993.
- Scognamillo, G., *Amerikan Sineması*, İstanbul: Ağaç Yayınları, 1994.
- Rotha, P., *Sinema Tarihi-Ülke Sinemaları*, çev. İbrahim Şener, İstanbul: Sistem Yayınları, 1996.
- Scognamillo, G., *Dünya Sinema Sanayii*, İstanbul: Timaş Yayınları, 1997.
- Derman, D., Onaran, O. & İnam, A., Günaydın, S., *Sinema Akımları*, Ankara: Med-Campus Proje Yayınları, 1997.
- Ryan, M. & Kellner, D., *Çağdaş Hollywood Sinemasının İdeolojisi ve Politikası*, çev. Elif Özsayar, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1997.
- Makal, O., *Fransız Sineması*, Ankara: Kitle Yayınevi, 1997.
- Aktaş, C., *Şark'ın Şiiri İran Sineması*, İstanbul: Nehir Yayınları, 1998.
- İsmailov, T., *Türk Cumhuriyetleri Sinema Tarihi* (3 Cilt), İstanbul: Türk Güzel Sanatlar Vakfı, 2001.
- Smith, G. N. (ed.), *Dünya Sinema Tarihi*, çev. Ahmet Fethi, İstanbul: Kabalcı, 2003.
- Göral, B., *Burak'ın Kamerasından Hollywood*, İstanbul: Plato Yayınları, 2003.
- Coşkun, E., *Dünya Sinemasında Akımlar*, İstanbul: İzdüşüm Yayınları, 2003.
- Erdoğan, Ş., *Fransız Sineması*, İstanbul: Es Yayınları, 2004.
- Dabağyan, L. P., *Sinema Dünyası / Zaman Tünelinde Tüm Yönleriyle*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2004.
- Singleton, R. S., *Amerikan Sinema Terimleri Sözlüğü*, çev. Selçuk Taylaner, İstanbul: Es Yayınları, 2004.
- Dabaşi, H., *İran Sineması: Geçmişi, Bugünü ve Geleceği*, çev. Barış Aladağ, Begüm Kovulmaz, İstanbul: Agora, 2004.
- Sivas, A., *İtalyan Sineması*, İstanbul: Es Yayınları, 2004.

- Tombs, P. & Tohill, C., *Avrupa Seks ve Korku Sineması*, çev. Nilgün Birgül, İstanbul: Kabalıcı, 2004.
- Teksoy, R., *Rekin Teksoy'un Sinema Tarihi*, İstanbul: Oğlak Yayınları, 2005.
- Biryıldız, E. & Erus, Z. Ç. (eds.), *Üçüncü Sinema ve Üçüncü Dünya Sineması*, İstanbul: Es Yayınları, 2005.
- Colin, G. D., *Kadın, İslam ve Sinema*, çev. Deniz Koç, İstanbul: Agora, 2005.
- Monaco, J., *Yeni Dalga: Truffault, Godard, Chabrol, Rohmer, Rivette*, çev. Erta Yılmaz, İstanbul: Artı 1, 2006.
- Iordanova, D., *Balkan Sineması - Alevler İçinde Sinema*, çev. Burcu Erdoğan, İstanbul: Agora, 2007.
- Pour, M. S., *Tarihsel Gelişimin Işığında İran Sineması*, İstanbul: Es Yayınları, 2007.
- Tapper, R. (ed.), *Yeni İran Sineması Siyaset, Temsil ve Kimlik Adlı Kitap*, çev. Kemal Sarısözen, İstanbul: Kapı Yayınları, 2007.
- Gönen, M., *Hollywood Sineması*, İstanbul: Es Yayınları, 2007.
- Erkan, H., *Hollywood Sinemasında Oryantalizm*, İstanbul: Kırmızı Kedi, 2009.
- Dabaşı, H. (ed.), *Filistin Sineması: Bir Ulusun Hayalleri*, çev. Osman Akınhay, İstanbul: Agora, 2009.
- Kolker, R. P., *Değişen Bakış: Çağdaş Uluslararası Sinema*, çev. Erta Yılmaz, Ankara: De Ki, 2010.
- Yalur, T., *Yönetmenlerin İzinde Macar Sineması*, Ankara: Phoenix Yayınevi, 2010.
- Topçu, G. Y. (ed.), *Hollywood'a Yeniden Bakmak*, Ankara: De Ki, 2010.
- Kovacs, A. B., *Modernizmi Seyretmek: Avrupa Sanat Sineması, 1950-1980*, çev. Erta Yılmaz, Ankara: De Ki, 2010.
- Carter, D., *Doğu Asya Sineması*, çev. Nejat Ağırnaslı, İstanbul: Kalkedon, 2011.
- Kracauer, S., *Caligari'den Hitler'e: Alman Sinemasının Psikolojik Tarihi*, çev. Erta Yılmaz, Ankara: De Ki, 2011.
- Hill, D., *Charlie Kaufman ve Hollywood'un Neşeli Afacanlar, Fabulistler ve Hayalpe-restler Takımı: Yeni Amerikan Dalgasına Kısa Bir Yolculuk*, çev. Selen Serezli, İstanbul: Kalkedon, 2011.
- Oylum, R. & Sivaslıoğlu, K., *Ortadoğu Sineması*, İstanbul: Başka Yerler, 2011.
- Armes, R., *Üçüncü Dünya Sineması ve Batı*, çev. Zahit Atam, İstanbul: Doruk, 2011.
- Richards, A., *Asya Korku Sineması*, çev. Onur Gayretli, İstanbul: Kalkedon, 2011.
- Wiegand, C., *Fransız Yeni Dalga Sineması*, çev. Serdar Güneri, İstanbul: Kalkedon, 2011.
- Colin, G. D., *Öteki'nin Sinemaları: Ortadoğu ve Orta Asya Sinemalarında Kişisel Bir Yolculuk*, çev. Maral Jefroudi, İstanbul: Agora, 2012.
- Clarke, J., *Sinema Akımları - Sinema Dünyasını Değiştiren Filmler*, çev. Şahan Yataarkalkmaz, İstanbul: Kalkedon, 2012.
- Akbulut, D., *Sinemanın İlkleri Amerikan Sineması*, İstanbul: Kare Yayınları, 2012.
- Miller, T. & Vd. (ed.), *Küresel Hollywood-(Ekonomi-Politik)*, çev. Selim Türkmenoğlu, Yusuf Can Ekinci, Zahit Atam, İstanbul: Doruk, 2012.
- Nochimson, M. P., *Bir Dünya Sinema*, çev. Özgür Yaren, Ankara: De Ki, 2013.

- Kellner, D., *Sinema Savaşları: Bush-Cheney Döneminde Hollywood Sineması ve Siyaset*, çev. Gürol Koca, İstanbul: Metis, 2013.
- Güral, U., *Sinema Tarihi*, Ankara: Detay Yayıncılık, 2013.
- Erelvanlı, S., *İki Bacaklı At ya da Dört Bacaklı İnsan: İran Yeni Sineması*, İstanbul: Evrensel Basım Yayın, 2014.
- Köse, H. (ed.), *Kara Perde: İran Yönetmen Sineması Üzerine Okumalar*, İstanbul: Ayrıntı, 2014.
- Şen, A., *Kayıp Keşif Yolculuk: Japon Sineması Manga ve Anime*, İstanbul: Doğu Kitabevi, 2014.
- Tzioumakis, Y., *Amerikan Bağımsız Sineması*, çev. Esra Özkan, İstanbul: Doruk, 2015.
- Oylum, R., *Rus Sineması*, İstanbul: Seyyah Kitap, 2016.
- Oylum, R., *Uzakdoğu Sineması*, İstanbul: Seyyah Kitap, 2016.
- Oylum, R., *Alman Sineması*, İstanbul: Seyyah Kitap, 2016.
- Schneider, S. J & Vd. (Kolektif), *Dünya Sinemasında Akımlar*, çev. Selin Yılmaz , İstanbul: Doruk, 2016.
- Kelly, G. & Robson, C. (ed.), *Dünya Kadın Sinema Yönetmenleri*, çev. Nazlı Pakkan, İstanbul: Agora, 2016.
- Lanzoni, R. F., *Başlangıcından Günümüze Fransız Sineması*, çev. Ertan Yılmaz, İstanbul: Küre, 2016.
- Bordwell, D., *Hollywood'un Film Dili*, çev. Zahit Atam, Barış Tanyeri, Yusuf Can Ekinci, İstanbul: Doruk, 2016.
- Kuloğlu, G., *Başlangıçtan Günümüze Japon Sineması*, İstanbul: Japon Yayınları, 2017.
- Schoonover, K. & Galt, R.(Ed), *Küresel Sanat Sineması; Yeni Kuramlar ve Tarihler*, çev. Tahir Onur Çimen, 2018.
- Hettich, K., *Melankolik Komedi: Ana Akım Sinemanın Dışında Kalan Hollywood*, çev. Okşan Aytolu, İstanbul: Profil, 2018.
- Oylum, R., *İran Sineması*, İstanbul: Seyyah Kitap, 2019.
- Burton, J., *Latin Amerika'da Sinema ve Toplumsal Değişim*, çev. Faik Onur Acar, Ankara: Dipnot, 2019.
- Binark, M., *Diplomasi ve Kore Dalgası 'Hallyu' Güney Kore'de Sinema Endüstrisi, K-Dramalar ve K-Pop*, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2019.
- Yılmazkol, Ö. (ed.), *Akdeniz Sineması*, İstanbul: Doruk, 2019.
- Yılmaz, M. M., *Sömürgeci Küresele: Ulusötesi Afrika Sineması ve Abderrahmane Sissako*, İstanbul: Kriter, 2020.

